

I. gimnazija v Celju in Gimnazija Celje - Center

ISTOSPOLNOST SKOZI OČI MLADOSTNIKOV

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORJI:

Urh Zorko, 2. d, I. gimnazija v Celju,

Larisa Lesjak, 2. d, Gimnazija Celje – Center,

Špela Ravnikar, 2. d, Gimnazija Celje – Center.

MENTORICA:

Nina Trojner, prof.

LEKTORICA:

Darja Poglajen, prof.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2016

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem, ki so nam pomagali pri nastanku raziskovalne naloge: vsem učencem in dijakom, ki so predstavljali anketirano skupino, še posebej dijakom, ki so bili pripravljeni napisati razširjeno mnenje na temo istospolnosti. Zahvala gre tudi intervjuvancema, študentu Žigu Šajteglu in Mateji Capek, programske koordinatorki društva Legebitra, za njune koristne in konstruktivne odgovore na naša vprašanja.

Pri raziskovalnem delu nam je največ pomagala naša mentorica Nina Trojner, prof., ki nas je ves čas spodbujala in nam svetovala. Vedno pa je bila na voljo tudi za morebitna vprašanja. Za vse to smo ji iskreno hvaležni.

Zahvaljujemo se tudi Darji Poglajen, prof., za jezikovni pregled naše raziskovalne naloge.

Hvala tudi vodstvom Gimnazije Celje - Center in I. gimnazije v Celju, ki sta nam omogočili dobre pogoje za raziskovalno delo.

POVZETEK

Mladostniki so del družbe, ki najbolj sprejema drugačnost, saj so do drugačnih najbolj tolerantni.

V raziskovalni nalogi smo raziskovali pogled na istospolne zveze, poroke in družine pri gimnazijcih in osnovnošolcih. Želeli smo ugotoviti, koliko med njimi jih pozna kakšno homoseksualno osebo, ali jim je nelagodno ob javnem razkazovanju ljubezni med osebama istega spola in ali podpirajo istospolne poroke in istospolne družine. Zanimalo nas je, kako bi reagirali, če bi jim njihov prijatelj/-ica povedala, da je istospolno usmerjen/-a, in ali se jim zdijo otroci, ki bi odrasli v istospolnih družinah, drugačni oz. zaznamovani. Vprašali smo jih tudi, če bi na referendumu o Zakonu o zakonskih zvezah in družinskem razmerju glasovali »za« ali »proti«. Zanimala so nas mnenja gimnazijcev in osnovnošolcev iz mesta in s podeželja. S pomočjo spletne literature, metode spraševanja in intervjujev smo ugotovili, da so najbolj strpni do istospolnih parov, porok med njimi in istospolnih družin gimnazijci, ki živijo v mestu, najmanj pa učenci s podeželske osnovne šole.

KLJUČNE BESEDE: istospolnost, mladostniki, istospolna poroka, istospolna družina, referendum 2015

ABSTRACT

Today's youth is well known for accepting diversity the most, for being open towards those who are different. However, does that statement still stand when it comes to the question of same-sex relationships or homosexuals in general?

In this research paper we researched the (dis)approval of students and pupils regarding same-sex relationships, marriages and families. We wanted to find out how many pupils and students know a homosexual, if they feel discomfort seeing public displays of affection between two people of the same sex and if they support same-sex marriages and families. We wanted to know their reaction to their friend telling them that they were homosexual and if they agree with the statement that a child, raised by homosexual parents, would develop differently than other children. We also wanted to know how pupils and students would vote on the referendum from December 2015. We categorised the respondents to: high school students, pupils from an urban primary school and a rural primary school. Through internet sources, surveying and interviews, the results showed that the most approval towards homosexuals, homosexual marriage and families comes from high school students who live in town, while pupils from a rural primary school approve of them the least.

KEY WORDS: homosexuality, youth, same-sex marriage, homosexual families, referendum 2015

Kazalo vsebine

ZAHVALA.....	2
POVZETEK	3
ABSTRACT	3
KAZALO GRAFOV	6
KAZALO SLIK.....	7
1 UVOD	8
1.1 Predstavitev raziskovalnega problema	8
1.2 Namen raziskovalne naloge.....	8
1.3 Napoved raziskovalnih ugotovitev in hipoteze	8
1.4 Raziskovalne metode.....	9
2. TEORETIČNE OSNOVE	11
2.1 Razlaga ključnih pojmov	11
2.1.1 Istospolnost.....	11
2.1.2 Istospolna partnerska skupnost.....	11
2.1.3 Zakonska zveza	11
2.1.4 Družina	11
2.2 Istospolnost skozi zgodovino	11
2.2.1 Istospolnost v stari Grčiji.....	11
2.2.2 Istospolnost v Rimu in srednjem veku	11
2.2.3 Istospolnost med Hebrejci in v krščanstvu	12
2.2.4 Istospolnost v srednjem veku, 18. stoletju in razsvetljenstvu.....	12
2.2.5 Istospolnost v 19. in 20. stoletju.....	12
2.3 Pravni in socialni položaji istospolnih partnerstev po svetu.....	13
2.4 Pravni in socialni položaji istospolnih partnerstev v Sloveniji.....	14
2.4.1 Predlog novega družinskega zakonika 2011	14
2.4.2 Predlog novega družinskega zakonika 2015	14
2.4.3 Zakoni, ki diskriminirajo istospolno usmerjene	15
2.5 Družbeni zadržki do istospolnih partnerstev	15
2.5.1 Predsodki	16
2.5.2 Homofobija.....	17
2.5.3 Heteroseksizem	17
2.6 Organizacije doma in po svetu	17

2.6.1 Organizacije LGBT v Sloveniji.....	18
2.6.2 Organizacije LGBT po svetu.....	18
2.7 Mladost.....	19
3. EMPIRIČNI DEL.....	20
3.1 Anketiranje.....	20
3.1.1 Anketna vprašalnika.....	20
3.1.2 Predstavitev vzorca.....	20
3.1.3 Rezultati anket.....	20
3.2 Intervju.....	44
3.3.1 Intervju z istospolno usmerjenim študentom.....	44
3.3.2 Intervju s programsko koordinatorico društva Legebitra.....	45
3.4 Razširjena mnenja dijakov.....	48
4. DISKUSIJA.....	51
4.1 Vrednotenje zastavljenih hipotez.....	51
5. ZAKLJUČEK.....	56
6. LITERATURA IN VIRI.....	58
6.1 Knjižni viri.....	58
6.2 Internetni viri.....	58
6.3 Viri slik.....	59
6.4 Drugo.....	59
7. PRILOGE.....	60
7.1 Anketni vprašalnik za gimnazijce.....	60
7.2 Anketni vprašalnik za osnovnošolce.....	64
7.3 Vprašalnik odprtega tipa.....	66
7.4 Intervjuja.....	67
7.4.1 Intervju z istospolno usmerjenim mladostnikom.....	67
7.4.2 Intervju z Matejo Capek.....	69

KAZALO GRAFOV

[Grafikon 1: Delež anketiranih gimnazijcev po spolu v %](#)

[Grafikon 2: Kje stanuješ?](#)

[Grafikon 3: Delež dijakov v posameznih letnikih gimnazije](#)

[Grafikon 4: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen?- dijaki \(v %\)](#)

[Grafikon 5: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen?- mestna osnovna šola](#)

[Grafikon 6: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen?- podeželska OŠ](#)

[Grafikon 7: Ali je med tvojimi prijatelji, sorodniki ali sošolci oseba, ki jasno priznava istospolno usmerjenost?](#)

[Grafikon 8: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?](#)

[Grafikon 9: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?- mestna OŠ](#)

[Grafikon 10: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?- podeželska OŠ](#)

[Grafikon 11: Kako si se počutila/-a oziroma bi se počutil/-a ob pogledu na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?](#)

[Grafikon 12: Kaj bi storil/-a, če bi ti prijatelj/-ica povedal/-a, da je istospolno usmerjen/-a?](#)

[Grafikon 13: Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola?](#)

[Grafikon 14: Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola - mestna OŠ](#)

[Grafikon 15: Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola?- podeželska OŠ](#)

[Grafikon 16: Če bi imel/-a volilno pravico in bi se udeležil/-a referendumu o Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je bil 20. decembra 2015, ali bi glasoval/-a:](#)

[Grafikon 17: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola?- gimnazijci](#)

[Grafikon 18: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola in vzgajajo otroka?- mestna OŠ](#)

[Grafikon 19: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola in vzgajajo otroka?- podeželska OŠ](#)

[Grafikon 20: Stališče dijakov do istospolnih porok](#)

[Grafikon 21: Stališče dijakov do istospolnih družin](#)

[Grafikon 22: Stališče dijakinj do istospolnih porok](#)

[Grafikon 23: Stališče dijakinj do istospolnih družin](#)

[Grafikon 24: Stališče mestnih srednješolcev do istospolnih porok](#)

[Grafikon 25: Stališče mestnih srednješolcev do istospolnih družin](#)

[Grafikon 26: Stališče podeželskih srednješolcev do istospolnih družin](#)

[Grafikon 27: Stališče podeželskih srednješolcev do istospolnih družin](#)

[Grafikon 28: Odobranje istospolnih porok in družin med dijaki](#)

KAZALO SLIK

[Slika 1: Države, kjer zakon prepoveduje istospolno usmerjenost](#)

1 UVOD

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

Človeška družba je raznolika. Ljudje se kot osnovni členi velikega in dokaj enotnega sistema med seboj razlikujemo po spolu, fizični pojavi (barva las in oči, višina), verskih in političnih prepričanjih, moralnih vrednotah in tudi po spolni usmerjenosti.

Na temo spolne usmerjenosti se danes poleg osnovnega vprašanja Koga ljubimo? pojavljata še vprašanji Koga smemo ljubiti? In S kom nam je dovoljeno formalno proslaviti svojo ljubezen s sklenitvijo zakonske zveze, si ustvariti družino in se brezskrbno za roko sprehajati po parku?. Na ta vprašanja ves svet odgovarjajo že stoletja in večinoma še ni našel končne resnice. Ločiti je seveda treba pravno priznavanje istospolnosti kot legitimne spolne usmerjenosti in njeno splošno družbeno sprejemanje.

V raziskovalni nalogi se v empiričnem delu upiramo na splošno družbeno sprejemanje istospolnosti določene skupine ljudi, tj. mladostnikov. Posamezne dijake smo poprosili za stališče o istospolnih zvezah in družinah, zbrali njihova mnenja ter si tako ustvarili širšo sliko. Prav tako smo intervjuvali istospolno usmerjenega študenta.

Mlajša generacija je nedvomno bodočnost in temelj civilizacije, zato se nam zdi mnenje mladostnikov zelo pomembno in ključno za napoved podobe sveta v prihodnosti in hkrati za razumevanje sveta v tem trenutku.

1.2 Namen raziskovalne naloge

V nalogi smo želeli preučiti odnos mladostnikov do istospolnih partnerstev, zakonskih zvez in družin. Najprej smo želeli ugotoviti, do kolikšne mere istospolnost oz. istospolna partnerstva mladostniki sploh opažajo in koliko so v neposrednem stiku s takšnimi odnosi. V osrednjem delu pa smo želeli raziskati mnenje mladostnikov o posameznih pravicah istospolnih parov - javno priznavanje naklonjenosti, poroke in ustvarjanja družine. Ugotoviti smo tudi želeli, v kolikšni meri se mnenje gimnazijcev o istospolnosti razlikuje od mnenja njihovih staršev.

Primerjali smo tudi stališče do istospolnih partnerstev in pravic med gimnazijci iz mestnega in podeželskega okolja ter med učenci mestne in podeželske osnovne šole.

1.3 Napoved raziskovalnih ugotovitev in hipoteze

Pred izdelavo raziskovalne naloge smo si zastavili sedem hipotez, ki smo jih z uporabljenimi raziskovalnimi metodami potrdili oz. ovrgli.

Hipoteza 1: Večina mladostnikov na osnovnih in srednjih šolah se zaveda, da istospolno usmerjeni ljudje so med nami.

Hipoteza 2: Večina mladostnikov je ne glede na svoje stališče do istospolnih porok in družin do istospolno usmerjenih oseb v javnosti strpnih.

Hipoteza 3: Večina mladostnikov odobrava poroke med istospolnimi partnerji.

Hipoteza 4: Med mladostniki, ki odobravajo poroko med istospolnimi partnerji, jih manj kot polovica podpira tudi istospolne družine.

Hipoteza 5: Več dijakov kot učencev podpira istospolne poroke in istospolne družine.

Hipoteza 6: Več mladostnikov, ki podpirajo istospolne zakonske zveze in družine, prihaja iz mestnega okolja kot iz podeželskega.

Hipoteza 7: Med učenci in dijaki, ki podpirajo istospolne poroke in družine, je več deklet kot fantov.

Hipoteza 8: Stališče dijakov do istospolnosti je večinoma enako stališču njihovih staršev.

1.4 Raziskovalne metode

Za raziskovalno delo smo izbrali naslednje raziskovalne metode:

- delo z viri in literaturo,
- anketiranje in analizo anketnega vprašalnika,
- intervju,
- pridobivanje in analizo razširjenih mnenj posameznih dijakov/učencev,
- statistično obdelavo in interpretacijo podatkov.

Pred pridobivanjem mnenj dijakov in učencev smo začeli z metodo dela z viri in literaturo. Preučili smo različne sekundarne vire: knjige, revije, strokovne članke, zakone in diplomske naloge na temo istospolnosti. Knjižne vire smo v sistemu COBISS poiskali v Osrednji knjižnici Celje, uporabljali pa smo tudi splet. Prednost takšnega raziskovanja je, da so viri zanesljivi, saj so njihovi avtorji strokovnjaki oz. je strokovnjak mentor raziskovalcev, dobili pa smo tudi dober teoretični vpogled v izbrano problematiko. Slabost te raziskovalne metode pa je, da je težnja po enakosti istospolno usmerjenih ljudi zelo aktualen problem, zato smo morali biti pri pridobivanju podatkov zelo previdni, da nismo navajali zastarelih podatkov.

Uporabili smo tudi metodo spraševanja, in sicer anketo in dva strukturirana spletna intervjuja - sinhronega (preko spletne klepetalnice) z istospolno usmerjenim študentom in asinhronega s strokovnjakom. Anketiranje je potekalo februarja 2016. Za pridobivanje številčnih in tudi nekaj opisnih podatkov smo sestavili dve anketi. Prva (krajša) je bila namenjena osnovnošolcem, druga (razširjena) pa gimnazijcem. Osnovnošolci so dobili anketne vprašalnike v fizični obliki. Anketiranje je potekalo na dveh osnovnih šolah. Najprej na Osnovni šoli Ljubno v tednu od 15. do 21. februarja 2016. Sodelovalo je 42 učencev in učenk 8. in 9. razreda. Sledilo je anketiranje na Osnovni šoli Hudinja, ki je potekalo 19. februarja 2016. V njem je sodelovalo 43 učencev in učenk 9. razreda. Gimnazijci so odgovarjali preko spletne aplikacije 1KA (EnKlikAnketa). Poslana in aktivirana je bila 17. 2. 2016. Obe anketi sta bili anonimni, sestavljala pa so ju vprašanja, s katerimi smo zbrali deskriptivne statistične podatke. Preostala vprašanja so se nanašala na odnos mladih do istospolnosti, istospolnih partnerstev in istospolnih družin. Vprašanja so bila odprtega, zaprtega in kombiniranega tipa, uporabili pa smo tudi petstopenjsko ocenjevalno lestvico.

Vzorec je predstavljalo 149 dijakov I. gimnazije v Celju in Gimnazije Celje - Center in 85 osnovnošolcev Osnovne šole Hudinja in Osnovne šole Ljubno. Prednost metode anketiranja je bil velik nabor podatkov, kot slabost pa smo ugotovili, da je nekaj učencev rešilo anketo precej površno

oz. so pisali neresne odgovore. Menimo, da ti primeri niso vplivali na ugotovitve celotne raziskave. Druga metoda spraševanja sta bila dva strukturirana spletna intervjuja. Poleg splošnega mnenja mladostnikov, ki smo ga raziskali z drugimi metodami, nas je zanimalo tudi stališče osebe, ki je s problematiko priznavanja pravic istospolnim parom neposredno povezana. Prvi intervju smo opravili z Žigo Šajteglom, nekdanjim dijakom Gimnazije Slovenske Konjice, ki javno priznava, da je istospolno usmerjen. Intervjuvali smo ga preko spletne klepetalnice. Zastavili smo mu osem vprašanj o tem, kako se je počutil kot istospolno usmerjena oseba v srednji šoli, kako je sedaj na fakulteti in nasploh v družbi.

Nato nas je zanimalo mnenje politične aktivistke, ki dobro pozna trenutno situacijo, o dodeljevanju pravic istospolnim parom. Po elektronski pošti smo intervjuvali Matejo Capek, programsko kooordinatorico društva Legebitra, ki informira ljudi in se bori za pravice skupnosti LGBT. Zastavili smo ji 10 vprašanj o društvu in o istospolnosti pri nas.

Prednost intervjuja kot raziskovalne metode je bila vsekakor pridobitev širšega mnenja dveh oseb, ki se s tem pojmom vsakodnevno srečujeta oz. je del njunega življenja. V primerjavi z anketiranjem smo bili tukaj lahko prepričani, da sta intervjuvanca svojo nalogo vzela resno in jo vestno opravila. Slabost raziskovalne metode je edino to, da istospolnosti vsaka istospolno usmerjena oseba ne doživlja enako, pa tudi stališče posameznikov do trenutnega pravnega statusa istospolno usmerjenih zelo verjetno ni povsem enotno.

Manjše število dijakov je odgovorilo na vprašalnik odprtega tipa, ki je vseboval le eno vprašanje, in sicer *Kakšno je vaše stališče do istospolnosti, istospolnih partnerskih zvez, istospolnih porok in istospolnih družin?*. S to metodo smo želeli obiti način pridobivanja podatkov, ko anketiranci zgolj obkrožujejo možne odgovore, odvisno od osebne motivacije pa nam ponudijo tudi kakšen »svoj« odgovor. Zbrali smo mnenja šestih dijakinj. Skušali smo izbrati ljudi z najrazličnejšimi stališči, pri čemer pa smo pazili, da so njihova mnenja vsaj deloma zastopana v celotni anketirani populaciji. Prednost te raziskovalne metode je bila, da smo si s podrobno analizo pridobljenih mnenj ustvarili jasnejšo sliko o različnih pogledih mladostnikov na istospolnost. Slabost te raziskovalne metode je bil majhen vzorec, a menimo, da bi bila slika ob večjem precej podobna, ne bi pa nam dala več vpogleda v vprašanje odnosa mladih do raziskovalnega problema. Do želenih podatkov smo prišli že z anketama, cilj te metode je bil zgolj globlje razumevanje posameznih stališč, za katera po rezultatih prve ankete menimo, da so najpogostejša.

Pri obdelavi podatkov smo si pri gimnazijskem vzorcu pomagali s spletno aplikacijo 1KA, s katero smo izvedli anketiranje, precej pa nam je olajšala tudi analizo odgovorov gimnazijcev. Podatke smo nato prenesli v grafikone in preglednice ter jih uredili s pomočjo programov Microsoft Excel 2013 in Microsoft Word 2013. Pri zagovoru raziskovalne naloge smo si predvsem za grafični prikaz rezultatov raziskave in ugotovitev pomagali s programom Microsoft Power Point 2013.

2. TEORETIČNE OSNOVE

2.1 Razlaga ključnih pojmov

2.1.1 Istospolnost

V slovarskih definicijah smo lahko prebrali naslednje: »Istospolnost, na isti spol usmerjen (tj. nenormalen) spolni nagon, nenormalno seksualen.« (Verbinc v Benko, 2007);

Slovar slovenskega knjižnega jezika (1997) homoseksualca označuje kot osebo, ki čuti spolno nagnjenje do oseb istega spola (Benko, 2007).

2.1.2 Istospolna partnerska skupnost

Gre za z zakonom urejeno skupnost dveh žensk ali dveh moških, ki pred pristojnim organom registrirata svojo skupnost na način, določen z zakonom. Registracije ne moreta opraviti, če sta osebi mlajši od 18 let, sorodnika v ravni vrsti, eden težje duševno prizadet ... (ZRIPS, 2005 s spremembami).

2.1.3 Zakonska zveza

ZZZZDR v 3. členu definira zakonsko zvezo kot življenjsko skupnost moža in žene. Pomen takšne skupnosti je zasnovanje družine. V 16. členu so zapisani pogoji za sklenitev zakonske zveze. Pogoj je, da sta osebi, ki sklepata zakonsko zvezo, različnih spolov. 32. člen pa pravi, da zakonska zveza, ki je sklenjena v nasprotju s 16. členom, ni veljavna (ZZZZDR v Benko, 2007).

2.1.4 Družina

Po definiciji zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih je družina »skupnost staršev in otrok, ki zaradi koristi otrok uživa posebno varstvo. Tretji člen pa jo nato opisuje kot »z zakonom urejeno življenjsko skupnost moža in žene« (ZZZZDR v Cingerle, 2014).

Statistični urad RS opisuje družino kot »življenjsko skupnost najmanj dveh ljudi v okviru zasebnega gospodinjstva, ne glede na potomstvo in zakonsko zvezo, prebivati pa morata v istem stanovanju« (Cingerle, 2014).

2.2 Istospolnost skozi zgodovino

2.2.1 Istospolnost v stari Grčiji

Istospolnost je bila v antični Grčiji bolj razširjena kot kjerkoli drugod. Dokazi za to se nahajajo tako v njihovi literaturi (Aristofan) kot v umetnosti nasploh. Tudi Platon je pisal o homoseksualnosti. Homoseksualnost se v antični Grčiji pojavlja upodobljena kot motiv starejšega moškega, ki naj bi bil t. i. mentor mlajšemu fantu (Pickett, 2015).

2.2.2 Istospolnost v Rimu in srednjem veku

V Rimu je bila istospolnost sprva močno razširjena, a manj kot v Grčiji. V času cesarstev je postajal odnos do nje vse bolj nestrpen. Vzroki za to so bili še pred razširitvijo krščanstva različni politični nemiri. Ob vpadanju barbarskih ljudstev se je toleranca do istospolnosti povečala. Izjema so bili le

Vizigoti iz Španije. Med 12. in 14. stoletjem je bilo mogoče ponovno opaziti izrazito naraščanje nestrpnosti. Tedaj je imela glavno vlogo Katoliška cerkev. Sklicevala se je na naravna in moralna dejanja in prepovedala homoseksualnost (Pickett, 2015).

2.2.3 Istospolnost med Hebrejci in v krščanstvu

Hebrejci so močno podpirali seksualnost znotraj zakona, vse, kar pa se je dogajalo zunaj njega, pa je bilo prepovedano. Moški so morali skleniti zakonsko zvezo, ker je bila to zanje potrditev moškosti. Medtem ko lezbištvo ni bilo pretirano preganjano in je bilo večinoma prezrto, je bila moška homoseksualnost hud greh. Okrog leta 200 je bila za homoseksualnost zagrožena smrtna kazen. Razloge, zakaj je homoseksualnost nedopustna, so večinoma črpali iz Biblije, čeprav je bilo v Stari zavezi nekaj namigovanja na homoseksualnost, kot npr. ahilovska ljubezen med Davidom in Jonatanom (Benko, 2007).

2.2.4 Istospolnost v srednjem veku, 18. stoletju in razsvetljenstvu

V tem času je bila seksualnost dovoljena edino v zakonski zvezi, vse ostalo je bilo v očeh Cerkve nepredstavljivo in greh. Cerkev homoseksualnosti ni podpirala predvsem zato, ker je veljala za neproduktivno spolno obliko in je bila le za lastni užitek (Benko, 2007).

V 14. stoletju so homoseksualnost začeli povezovati s čarovništvom in demonizmom, zato so homoseksualce žive zažigali (Benko, 2007).

V drugi polovici 17. stoletja pa se je odnos do homoseksualnosti začel zanimivo spreminjati. Poleg drugih sta tudi znana reformatorja Luther in Calvin začela nasprotovati celibatu, saj naj bi ta spodbujal homoseksualnost, ki je bila greh. Pomembnost zakonske zveze so še dodatno poudarjali. Na koncu so protestanti prevzeli krščanski odnos do homoseksualnosti, ki so jo razumeli kot protidržavno dejanje, ki mu sledi kazen, vendar je bila smrtna kazen le redko uporabljena (Benko, 2007).

Razsvetljenstvo je prineslo nove predstave o seksualnosti, ki niso bile več vključene v verige bibličnih tekstov, vendar pa je istospolna seksualnost ostala nenormalna in greh (Benko, 2007).

2.2.5 Istospolnost v 19. in 20. stoletju

Predsodki iz prejšnjih stoletij so se v 19. st. še bolj zasidrali v družbo, pomembno vlogo pri tem pa je predstavljala predvsem medicina in širjenje njenega vpliva v družbi. Leta 1869 je madžarski zdravnik K. M. Benkert prvič v zgodovini uporabil besedo homoseksualec. V tistem času so začeli homoseksualnost navajati kot razlog za padec rodnosti, zato je postala tarča kritik (Benko, 2007).

V prvih desetletjih 20. stoletja so začele nastajati prve skrite homoseksualne skupine. Henry Hay je konec štiridesetih let 20. stoletja ustanovil eno prvih in najvplivnejših homoseksualnih skupin (Benko, 2007).

Med drugo svetovno vojno se je položaj homoseksualcev zopet bistveno poslabšal. Nacisti so jih krivili za zmanjšano rodnost in tudi za propad grškega in rimskega imperija. Odkrite homoseksualce so najprej šest mesecev »zdravili«, nato pa premestili v koncentracijska taborišča, kjer so jih ponovno vzgajali v normalne moške. Lezbištvo pa so prezrli oz. ignorirali, saj so predvidevali, da so lezbijke hkrati tudi heteroseksualne (Benko, 2007).

Henry Hay je leta 1953 organiziral konvencijo za homoseksualce, na kateri se je zbralo 500 ljudi. To je bila prelomna točka v ameriški zgodovini, po kateri so se homoseksualci začeli boriti za svoje pravice (Benko, 2007).

Leta 1970 so v Londonu ustanovili The Gay Liberation Front (GLF), ki se je navezoval na upor pred gostiščem Stonewall Inn leta 1969, ki je bil začetek modernega gibanja za pravice gejev in lezbijk. Glavna naloga GLF je bila ustvaritev nove definicije ljubezni in osveščanja, da je homoseksualnost naravna in zdrava (Benko, 2007).

2. 3 Pravni in socialni položaji istospolnih partnerstev po svetu

Prvi so istospolno partnerstvo v sodobni zgodovini uzakonili na Danskem leta 1989, čeprav so se v starejših družbah v zgodovini že pojavljala družbeno sprejeta istospolna partnerstva.

Kljub strinjanju večine raziskovalcev, zdravstvenih delavcev in psihiatrov, da homoseksualnost ni duševna motnja, da ni posameznikova osebna izbira in da ne predstavlja nevarnosti družbi, je na svetu vseeno 79 držav, kjer je homoseksualnost ilegalna. Od tega je 34 afriških (npr. Gana, Alžirija, Tunizija), 27 azijskih (npr. Afganistan, Indija, Iran, Irak, Saudska Arabija, Združeni arabski emirati ...), 11 ameriških (npr. Jamajka) in 9 oceanskih (npr. Indonezija). (Erasing 76 Crimes, 2015)

V Evropi ni nobene države, ki bi homoseksualnost prepovedovala, vendar ji nekatere izrazito niso naklonjene. Med take spadajo npr. Rusija in Litva, ki prepovedujeta omenjanje homoseksualnosti kot nečesa pozitivnega v prisotnosti mladoletnikov, Ukrajina, ki je razmišljala o uvedbi zakona, ki bi prepovedoval gejevsko propagando, vendar se niso odločili zanj, in Moldavija, ki je takšen zakon uvedla leta 2013 in ga še isto leto preklicala (Erasing 76 Crimes, 2015).

Slika 1: Države, kjer zakon prepoveduje istospolno usmerjenost

V nekaterih državah pa je homoseksualnost sprejeta in jo razumejo kot nekaj vsakdanjega. V anketi Gallup, ki so jo leta 2015 izvedli po svetu, so na vprašanje *Ali je mesto, kjer živiš, dobro mesto za geja?* največkrat odgovorili z »da« na Nizozemskem in v Španiji, sicer pa so zabeležili odgovor »da« kar pri 87 % vsega prebivalstva v anketiranih državah (Ambrecht, 2015).

Na prvih 10 mest so se v anketi uvrstile evropske države, z izjemo Kanade, ki je bila na 3. mestu, in Urugvaja na 7., kar zopet dokazuje, da so evropske države do homoseksualcev najbolj tolerantne (Ambrecht, 2015).

2.4 Pravni in socialni položaji istospolnih partnerstev v Sloveniji

Ustava Republike Slovenije nima zapisanih določb izrecno o istospolnih partnerstvih v Sloveniji, vendar njihova ureditev izhaja iz načela enakosti (14. člen URS) in iz mednarodnih priporočil in standardov. ZRIPS (Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti) je bil sprejet leta 2005, ureja pa le registrirano partnersko skupnost in ne neregistrirane (Rajgelj in drugi, 2015).

Registracija istospolne partnerske skupnosti daje le pravico do preživljanja, skupnega premoženja, stanovanjskega varstva, dedovanja in pravico do pridobivanja informacij o zdravstvenem stanju ter obiskov v zdravstvenih ustanovah. Od leta 2009 ZRIPS enako ureja razno- in istospolne pare (Rajgelj in drugi, 2015).

2.4.1 Predlog novega družinskega zakonika 2011

Ideja o družinskem zakoniku, ki bi izenačeval pravice istospolnih parov s pravicami heterospolnih, je nastala leta 2010. Z njim bi bila zakonska zveza pojmovana kot življenjska skupnost dveh oseb in ne kot zveza »med moškim in žensko.« Istega leta je slovensko sodišče prvič priznalo tujo sodno odločbo o posvojitvi otroka dvema istospolnima paroma. Vendar je opozicija izvajala velik pritisk na vlado; v državnem zboru so posamezniki iz vplivnih strank (SDS, SNS in NSi) odločno nasprotovali temu državnemu zakoniku in vlada je tako leta 2011 klonila pod pritiskom nasprotnikov. Namesto zakonske zveze bi družinski zakonik urejal partnersko skupnost (izbrisane so bile torej pravice o posvojitvi otrok – homoseksualci so lahko posvojili le biološke otroke svojih partnerjev). Zaradi mednarodnih pozivov je bil družinski zakonik v državnem zboru sprejet. A proti koncu leta se je zgodil preobrat in družinski zakonik je tako pristal na referendumu (Juršič, 2015).

Leta 2012 je bil v Sloveniji izveden referendum o družinskem zakoniku. Sprejetju zakonika je nasprotovalo 55 % volivcev, za njegovo sprejetje jih je bilo 45 %, zato zakonik ni bil sprejet. Rezultat referenduma je bil deležen veliko kritik, zlasti ker je glasovalo samo 30 % volilnih upravičencev, torej je samo 16 % volilnih upravičencev glasovalo proti sprejetju zakonika. Če bi se referendumu udeležilo več volilnih upravičencev, bi bil rezultat lahko drugačen (Juršič, 2015).

Zagovorniki zakonika so rezultatom referenduma ostro nasprotovali in referendum označili kot »uzakonjeno diskriminacijo«. Veliko je bilo govora o smiselnosti referendumskega glasovanja o človekovih pravicah, ki naj bi bile za vse enake, zato so referendum označili tudi kot za odrekanje pravic manjšini (Juršič, 2015).

2.4.2 Predlog novega družinskega zakonika 2015

Z 51 glasovi »za« in 28 »proti« so poslanci 3. 3. 2015 sprejeli spremembo zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki zakonsko zvezo opredeljuje kot življenjsko skupnost dveh oseb in izenačuje istospolno zvezo s partnerstvom moškega in ženske (Hočevár, 2015).

Poslanci ZL, SD, Zaab, SMC in nekaj predstavnikov stranke Desus so podprli predlog ZL, po katerem bodo razmerja med dvema moškima in dvema ženskama v pravnem smislu urejena enako, kot so zakonske in zunajzakonske zveze moških in žensk. Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) so enotno nasprotovali pri SDS in NSi, poslanci Desusa in SMC so glasovali po svoji vesti. Matej T. Vatovec (ZL) je utemeljil, da je poglobitni razlog za spremembo ZZZDR odprava protiustavnega stanja in diskriminacije ter zagotavljanje enakosti pred zakonom. »To bo korak k strpnosti in vključujoči družbi, s tem Slovenija vstopa v 21. stoletje« (Hočevár, 2015).

Predsednica NSi Ljudmila Novak je še dodala, da kdor misli, da se bodo s tem zakonom odpravile vse težave istospolno usmerjenih, se moti, nastal pa bo razdor, zaradi česar istospolno usmerjeni ne bodo bolj spoštovani in sprejeti v družbi (Hočevnar, 2015).

Toda nasprotniki novele so vztrajali in pripravili peticijo, ki jo je podpisalo več kot 80 tisoč ljudi in vprašanje o noveli je šlo na državno sodišče, kjer so odločili, da bo o noveli odločal referendum 20. decembra 2015. Za referendum je bil določen kvorum, koliko glasov mora biti »proti«, ki je znašal 342.810 volivcev (spletno uredništvo MMC RTV, 2015).

Predčasno je glasovalo skoraj 25 tisoč posameznikov, ki so večinsko glasovali »za«, a na dan referenduma je število glasov postopoma naraščalo v prid nasprotnikov novele. Na koncu je 36,52 % posameznikov glasovalo »za«, 63,48 % pa »proti«, kar je pomenilo zmago nasprotnikov referenduma, saj so poleg večine glasov dosegli tudi kvorum (spletno uredništvo MMC RTV, 2015).

Odzivi po referendumu so bili precej burni, o dogajanju je poročalo več svetovnih medijev, med njimi tudi priljubljeni časnik The Guardian, kjer so zapisali, da je bil rezultat na slovenskem referendumu »zmaga konservativcev s strani Katoliške cerkve« (Guardian, 2015).

2.4.3 Zakoni, ki diskriminirajo istospolno usmerjene

»Sistemska in celovita analiza slovenskega pravnega reda« (Amnesty International, 2015), ki jo je opravilo pet pravnih strokovnjakov, je pokazala, da v Sloveniji veliko zakonov diskriminira istospolno usmerjene, čeprav Deklaracija v 2. členu diskriminacijo prepoveduje.

Kar 70 zakonov je takšnih, ki istospolno usmerjene obravnavajo neenako kot heteroseksualce. Takšni so na primer zakoni v Obligacijskem zakoniku, kjer istospolni partnerji ob smrti ali invalidnosti partnerja niso upravičeni od odškodnine (Rajgelj in drugi, 2015).

Zelo so diskriminirani tudi v zdravstvenih zakonih. Če je istospolni partner bolan in potrebuje konstantno nego, na delu ni upravičen do manjkanja niti do nadomestila dohodka. Podobno je s pravico do zavarovanja družinskega člana, kjer so lahko kot družinski člani zavarovanca zavarovani zakonec, zunajzakonski partner, otroci itd. Tukaj so istospolni partnerji, registrirani ali pa ne, zopet povsem izvezeti. Če sami niso zavarovani, nimajo pravice do zavarovanja po partnerju, če je ta istega spola (Rajgelj in drugi, 2015).

Zmagovalna stran referenduma Za otroke gre (»proti«) je, kot je bilo obljubljeno, sestavila zakon o ureditvi položaja istospolnih partnerskih skupnosti, v katerega je vključeno tudi uvajanje neregistrirane istospolne partnerske zveze. S temi zakoni bi pravice istospolnih partnerskih zvez enačili s pravicami heteroseksualnih partnerskih zvez, z izjemo posvojitve, umetne oploditve, nadomestnega materinstva ter vloge in pomena matere in očeta (Kaker, 2016).

2.5 Družbeni zadržki do istospolnih partnerstev

Diskriminacija je početje, ki neki osebi omejuje ali onemogoča uresničevanje ali uveljavljanje temeljnih človekovih pravic. Pojavi se, kadar so posameznik ali skupina ljudi obravnavani kot manj vredni samo zaradi pripadanja določeni skupini ali kategoriji ljudi. Deklaracija v 2. členu prepoveduje diskriminacijo. Kakršna koli diskriminacija je torej nezakonita, tudi če je nenamerna (Amnesty International, b. d.).

Spolna orientacija je pojem, ki se nanaša na posameznikov 'spolni nagon'. Če nekoga privlačijo osebe istega spola, je homoseksualec, če ga privlačijo osebe obeh spolov je biseksualec, če pa osebe nasprotnega spola, pa se identificira kot heteroseksualec (EXODUS, b. d.).

Spolna orientacija je pogosto razlog za diskriminacijo posameznikov, še posebej, če so ti drugače spolno orientirani kot večina. Tako so predvsem homoseksualci pogosto žrtve diskriminacije, ker so v manjšini. Diskriminacija homoseksualcev najpogosteje izhaja iz homofobije ali heteroseksizma.

2.5.1 Predsodki

Predsodki so neutemeljena stališča, ki so podkrepljena z močnimi čustvi in so težko spremenljiva. Usmerjena so proti socialnim skupinam in njihovim pripadnikom, do katerih smo negativno naravnani zaradi skupine, ki ji pripadajo (Kompore in drugi, 2011).

Najbolj razširjene skupine predsodkov so:

- etnični (prepričanje, da so dominantne nacije več vredne od manjšinskih),
- rasni (poudarjanje manjvrednosti drugih ras, običajno s strani belcev),
- spolni (obravnavanje žensk kot manjvrednih),
- verski (mišljenje, da je neka vera boljša od druge),
- predsodki v odnosu do drugače spolno usmerjenih, starostnikov ... (Kompore in drugi, 2011).

Vsi ljudje imamo predsodke. Ločimo se samo po tem, koliko se svojih predsodkov zavedamo in kdo je žrtev naših predsodkov. Žrtev predsodkov je lahko katerakoli socialna skupina in kateri koli del posameznikove identitete: spol, spolna orientacija, videz, poklic, hobi ..., toda razlike v spolni orientaciji ter etnični in rasni pripadnosti so najpogostejše žrtev predsodkov. Predsodki so torej del družbene realnosti (Kompore in drugi, 2011).

Oseba, ki je žrtev predsodkov, lahko dobi občutek manjvrednosti, negativno samopodobo, vesti se lahko začne destruktivno in samoponižujoče ter začne sovražiti skupino, zaradi katere je žrtev predsodkov (Kompore in drugi, 2011).

Čeprav imamo prav vsi predsodke, ni nujno, da jih izražamo in se vedemo diskriminatorno v odnosu do drugih. Kako izražamo predsodke, je odvisno od socialnih norm in družbenih okoliščin, npr. v nacistični Nemčiji je zaradi predsodkov do Judov prišlo tudi do genocida (Kompore in drugi, 2011).

Allport (1954, v Kompore in drugi, 2011) razlikuje pet hierarhično razvrščenih stopenj izražanja predsodkov, od najblažje do najhujše:

1. **Ogovarjanje**, to je izražanje negativnega odnosa do skupin ali posameznika skozi šale ali vice (pogosti vici o homoseksualcih).
2. **Izogibanje**, kar pomeni, da oseba noče imeti medsebojnih odnosov ali intimne zveze s pripadniki skupin, do katerih ima predsodke. To je pogosto način pasivnega izražanja predsodkov (marsikdo, ki ima predsodke do homoseksualcev, pravi, da nima nič proti njim, dokler ne pride v stik z njimi).
3. **Diskriminacija**, to je vedenje, ki pripadnikom drugačnih skupin odvzema pravice. Tako diskriminirana skupina nima enakih možnosti v vsakdanjih situacijah (pogosto imajo homoseksualci težave pri pridobitvi zaposlitve ali napredovanju v službi).
4. **Nasilje**, kar pomeni višjo stopnjo izražanja predsodkov, ki se kaže v fizičnih napadih in onemogočanju normalnega življenja (homoseksualci so pogosto žrtve preteпов, mučenj, uničevanja lastnine).

5. **Genocid**, to je najvišja stopnja izražanja predsodkov, ki se kaže v iztrebljanju in preganjanju celih skupin, manjšin ali narodov (med drugo svetovno vojno je bil nad homoseksualci izveden genocid).

Za tradicionalne družbe je bil značilen predvsem način izražanja predsodkov skozi nasilje in sovraštvo, v moderni pa se večinoma izražajo prikrito, torej z izogibanjem, ignoriranjem in cinizmom (Kompore in drugi, 2011).

2.5.2 Homofobija

Homofobija je sovraštvo do homoseksualcev ali strah pred njimi, ki večkrat vodi tudi do nasilja nad njimi ali zmerjanja. Omejena ni samo na določen del družbe in na osebe z določenim družbenim statusom, pač pa jo lahko najdemo med ljudmi iz različnih okolij. Organizirane sovražne skupine večkrat napadajo homoseksualce ali pa jim namenijo zelo nasilne besede, da bi jih ustrahovale (ADL, b. d.).

Diskriminacija homoseksualcev je prepoznavna v več oblikah. Včasih homofobija vodi ljudi do nepremišljenih dejanj pri delu, v šoli, v klubu in v veliko drugih okoljih. Stališče homofobije pogosto izhaja iz mišljenja, da je homoseksualnost nemoralna. Prav tako so nekateri homofobi tudi prepričani, da so boljši od homoseksualcev (ADL, b. d.).

Veliko raziskav kaže, da se homoseksualci še vedno počutijo kot tarče nekaterih institucij, kot so Cerkev in profesionalne verske organizacije. Veliko Cerkev in verskih skupin je mnenja, da je homoseksualnost greh in nasprotuje željam Boga, kot je prikazano v nekaterih biblijskih zapisih. Do leta 1980 je veliko psihiatrov gledalo na homoseksualnost kot na duševno motnjo, danes pa so zdravstveni delavci mnenja, da homoseksualnost ni bolezen, duševna motnja ali čustveni problem (ADL, b. d.).

Veliko konservativnih verskih vodij je spregovorilo proti gejevskim skupnostim in opozorilo na nevarnost, ki naj bi jo predstavljale. Voditelj 700 Club television Pat Robertson je dejal: »Veliko ljudi, povezanih z Adolfom Hitlerjem, je bilo satanistov, prav tako jih je bilo veliko homoseksualcev – ti dve stvari očitno spadata skupaj.« Bivši ameriški kongresnik William Dannemeyer je prav tako primerjal homoseksualce z nacisti, ko je zapisal, da je bil »homoseksualni *blitzkrieg*¹ bolje splaniran kot Hitlerjev« (ADL, b. d.).

2.5.3 Heteroseksizem

Heteroseksizem je pogosto povezan z homofobijo. Gre za družbena dejanja in prakse na družbenih prizoriščih (mediji, šola, dom, služba, restavracija), kjer se posameznike ločuje na homoseksualce in heteroseksualce in je heteroseksualnost dominantna in privilegirana skupina (Benko, 2007).

2.6 Organizacije doma in po svetu

Organizacije LGBT (lezbijka, gej, biseksualec, transseksualec) so skupnosti, ki se ukvarjajo s problematiko homoseksualcev, biseksualcev in transseksualcev. Njihov glavni namen je, da so v oporo ljudem v zvezi z njihovim spolom, spolno identiteto in spolno orientacijo (Podkrajšek, 2009).

¹ Blitzkrieg – bliskovita vojna, ki se na prostranem območju hitro širi

Organizacije se lahko ukvarjajo s točno določeno tematiko in področjem, lahko pa so bolj splošne in se ukvarjajo npr. s problematiko HIV-a in AIDS-a pri gejih, lahko so to skupine za samopomoč, lahko se borijo za spremembe, ki se tičejo LGBT-ja v državi (Podkrajšek, 2009).

2.6.1 Organizacije LGBT v Sloveniji

Najbolj znane organizacije, ki delujejo v Sloveniji so DIC Legebitra, Gejevska sekcija Škuc Magnus, Lezbična sekcija Škuc LL in Društvo za integracijo homoseksualnosti DIH.

DIC LEGBITRA je nevladna in neprofitna organizacija, ki ima status humanitarne organizacije in tudi status organizacije v javnem interesu (DIC Legebitra, b. d.).

Njihovo delo izhaja predvsem iz želje, da bi izboljšali položaj istospolno usmerjenih in odnos do njih v Sloveniji. Organizacija s posredovanjem pravih informacij in nudenjem varnega prostora želi izobraziti in opozarjati na neenakost v slovenski družbi (DIC Legebitra, b. d.).

Gejevska sekcija Škuc MAGNUS je najstarejša gejevska organizacija v Sloveniji. Ustavljena je bila leta 1984 kot kulturna skupnost za socializacijo homoseksualnosti. Pomembnejša vloga organizacije se je pokazala predvsem v organizaciji festivala MAGNUS, ki je z različnimi dejavnostmi pripomogel k sprejemanju homoseksualcev v Sloveniji. Poleg tega so zelo znani po organiziranju letnih festivalov lezbičnih in gejevskih filmov (MAGNUS, b. d.).

Lezbična sekcija Škuc LL je bratska organizacija MAGNUS-a, ki je znana predvsem po sodelovanju s feministično skupino Lilit, agresivni politiki za spremembe v korist lezbijkam in oddaji Lezbomanija na Radiu Študent. Kot MAGNUS delujejo z namenom razsvetljevanja družbe preko različnih projektov (Podkrajšek, 2009).

Društvo za integracijo homoseksualcev DIH je nevladna organizacija, ki si od leta 2004 prizadeva za pravice LGBT. Stremijo k uresničevanju ciljev na mnogih področjih, med katera spadajo promocija in zaščita človekovih pravic, integracija in socializacija homoseksualnosti, komuniciranje, publiciranje in vse, povezano z istospolno usmerjenostjo (DIH, b. d.).

Društvo omogoča pogovorne skupine, več vrst svetovanja, tabore, delavnice, pomoč pri Paradi ponosa. Prav tako sodelujejo na vseh ravneh z drugimi organizacijami, ki delujejo na področju pravic LGBT (DIH, b. d.).

2.6.2 Organizacije LGBT po svetu

Na svetu je zelo veliko organizacij LGBT, kot slovenske organizacije pa se tudi te razlikujejo v načinu dela in cilju. Vse pa so enake v želji, da bi istospolno usmerjeni imeli enake pravice kot heteroseksualci.

Najpomembnejše svetovne organizacije LGBT so: ILGA, COC Netherlands in Stonewall.

ILGA (internacionalno lezbično, gejevsko, biseksualno, transspolno društvo) je svetovna federacija državnih in lokalnih organizacij, ki se posvečajo enakopravnosti lezbijk, gejev, biseksualcev in transspolnih oseb. V ILGA deluje več kot 1100 organizacij iz šestih različnih regij: Afriška, Azijska, Latinskoameriška in Karibska, Evropska in Oceanska liga (ILGA, b. d.).

Ustanovljena je bila leta 1978 in se osredotoča predvsem na primere diskriminacije proti LGBT-osebam in njihovim pravicam, organizira proteste, daje informacije in odgovore na vprašanja in dela s svetovnimi mediji (ILGA, b. d.).

COC Netherlands zastopa pravice lezbijk, gejev, biseksualcev in transspolnih že od leta 1946. COC se zavzema predvsem za dekriminizacijo spolne orientacije in spolne identitete ter za enake pravice. Sedež organizacije je na Nizozemskem in je ena izmed redkih organizacij LGBT, ki ima poseben posvetovalen status z Organizacijo združenih narodov (COC Netherlands, b. d.).

Osredotočajo se predvsem na mlade in šole, varnost, kulturo, religijo in mednarodne probleme. Pod njihovim okriljem deluje 21 lokalnih organizacij (COC Netherlands, b. d.).

Stonewall je organizacija, ki jo je leta 1989 ustanovila majhna skupina ljudi, ki se niso strinjali s pravicami homoseksualcev. Sedež organizacije je v Združenem kraljestvu, njihov primarni cilj pa je, da »lezbijkam, gejem, biseksualcev in transspolnim dokažejo, da niso sami.« Želijo dati moč posameznikom, da spremenijo položaja LGBT v svetu (Stonewall, b. d.).

2.7 Mladost

Mladost se je pojavila šele v moderni družbi in je povezana predvsem s podaljševanjem šolanja od sredine 20. stoletja naprej. Gre za prehodno obdobje med otroštvom in odraslostjo, ki ga v tradicionalnih družbah niso poznali. Je nekakšno socialno nadaljevanje otroštva in pomeni premik odraslosti v kasnejša leta. S podaljševanjem šolanja se razteguje in daljša, pri tem pa mladi v razvitih modernih družbah v biološkem smislu, delno pa tudi v kognitivnem, dozorevajo prej kot generacije pred njimi (Počkar in drugi, 2011).

Zaradi podaljševanja šolanja mladosti ne moremo opredeliti na samo eno življenjsko obdobje, ampak poznamo:

- **klasično mladost** (od približno 14. do 18. ali 19. leta), takrat večina mladih obiskuje srednjo šolo;
- **podaljšano mladost/postadolescenco** (od približno 19. do 24. leta), ki je značilna za mlade, ki se šolajo še po srednji šoli;
- **predodraslo obdobje** (od približno 24. do 29. leta), ko mladostniki že mogoče pridobijo stalno zaposlitev ali se osamosvojijo (Počkar in drugi, 2011).

Mladost lahko dojemamo kot labilno in protislovno obdobje, ki zahteva še poseben nadzor odraslih, hkrati pa je to tudi priprava na odraslost. Mladostniki so predvsem ekonomsko in drugače odvisni (od staršev, institucij). Tako se kaže njihova družbena podrejenost, kar pa seveda nasprotuje njihovim željam po neodvisnosti (Počkar in drugi, 2011).

V raziskovalni nalogi smo se opredelili predvsem na skupino klasičnih mladostnikov in na skupino osmo- in devetošolcev, ki so tik pred uradnim vstopom v mladostništvo. Ker pa tudi strokovnjaki priznavajo, da danes otroci dozorevajo prej kot generacije pred njimi, smo želeli pridobiti tudi njihovo mnenje.

3. EMPIRIČNI DEL

3.1 Anketiranje

3.1.1 Anketna vprašalnika

Podatke, potrebne za del naše raziskave z anketiranjem, smo pridobili z dvema anketnima vprašalnikoma. Prvega, krajšega, smo razdelili na dveh osnovnih šolah – na Osnovni šoli Hudinja kot mestni osnovni šoli in Osnovni šoli Ljubno kot podeželski.

Drugi, daljši, vprašalnik so reševali dijaki vseh štirih letnikov I. gimnazije v Celju in Gimnazije Celje - Center. Anketa je bila spletna, dijakom smo jo posredovali po elektronski pošti.

Oba vprašalnika so sestavljala vprašanja zaprtega in odprtega tipa.

3.1.2 Predstavitev vzorca

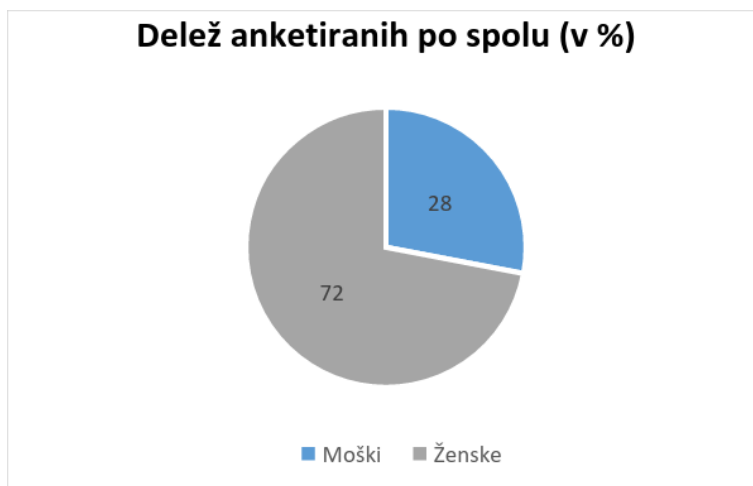
Na Osnovni šoli Hudinja je anketo izpolnilo 43 učencev 9. razreda, na Osnovni šoli Ljubno pa 45 učencev 8. in 9. razreda. Na Osnovni šoli Ljubno smo morali 3 ankete označiti kot neveljavne in jih izključiti iz raziskave. S I. gimnazije v Celju in Gimnazije Celje - Center smo dobili 149 rešenih anket.

3.1.3 Rezultati anket

Opomba 1: Z izrazoma »dijaki« in »učenci« so mišljeni dijaki in dijakinje ter učenci in učenke.

Opomba 2: Ker je anketa spraševala po resni tematiki, med anketiranci pa so se našli tudi manj resni, ponekod nismo posebej analizirali odgovorov pod rubriko »drugo«, saj so bili ti odgovori neprimerni, žaljivi, ponekod nepovezani z vprašanjem.

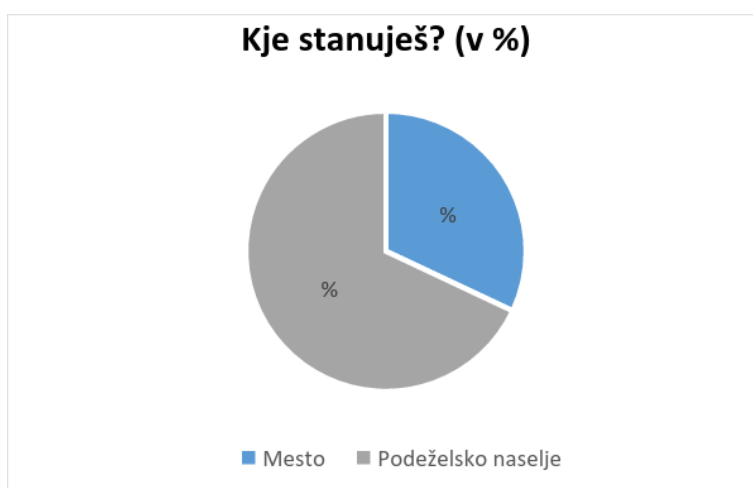
1.

Grafikon 1: Delež anketiranih gimnazijcev po spolu v %

V raziskavi je sodelovalo 42 dijakov in 43 učencev (skupaj 36 % moških) ter 107 dijakinj in 42 učenk (skupaj 64 %).

2.

Grafikon 2: Kje stanuješ?

Ločitev na mesto in podeželsko naselje se veže na odgovore gimnazijcev, saj smo prebivališče pri osnovnošolcih privzeli glede na lokacijo osnovne šole, ki jo obiskujejo.

Mesto je bilo v anketnem vprašalniku opredeljeno kot naselje, ki ima več kot 5000 prebivalcev, podeželsko naselje pa kot naselje z manj kot 5000 prebivalci.

V mestu živi 48 vprašanih dijakov, tj. 32 %, v podeželskem naselju pa 101 dijak, tj. 68 %.

3.

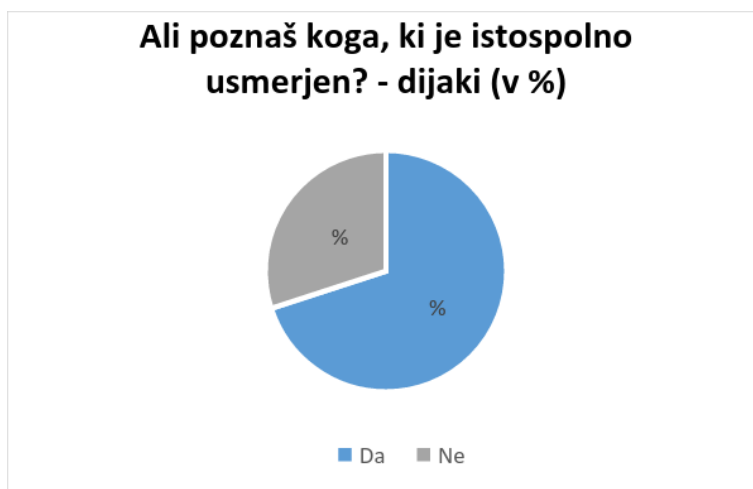

Grafikon 3: Delež dijakov v posameznih letnikih gimnazije

Vprašanje je bilo namenjeno srednješolcem, saj so v osnovni šoli z izjemo nekaj osmo- večinoma odgovarjali devetošolci.

V raziskavi je sodelovalo 44 dijakov 1. letnika (30 %), 44 dijakov 2. letnika (30 %), 30 dijakov 3. letnika (20 %) in 31 dijakov 4. letnika (21 %).

4.

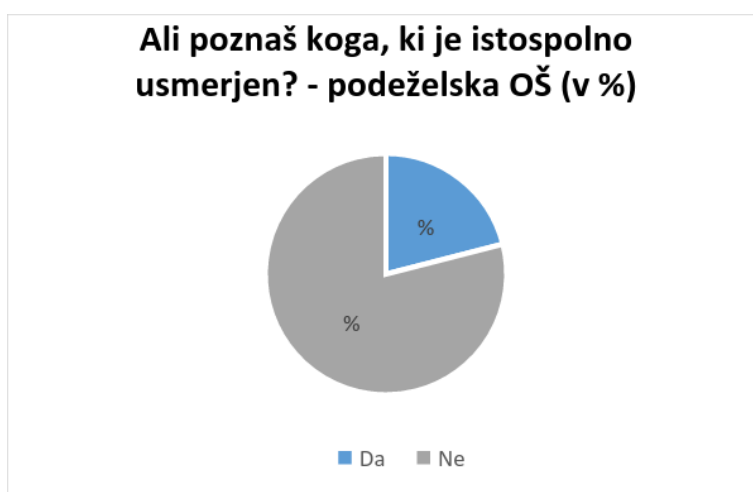

Grafikon 4: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen? - dijaki (v %)

Pri gimnazijcih so 104 (70 %) odgovorili, da poznajo nekoga, ki je istospolno usmerjen, 45 (30 %) pa, da ne pozna nikogar takšnega.

Grafikon 5: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen? - mestna osnovna šola

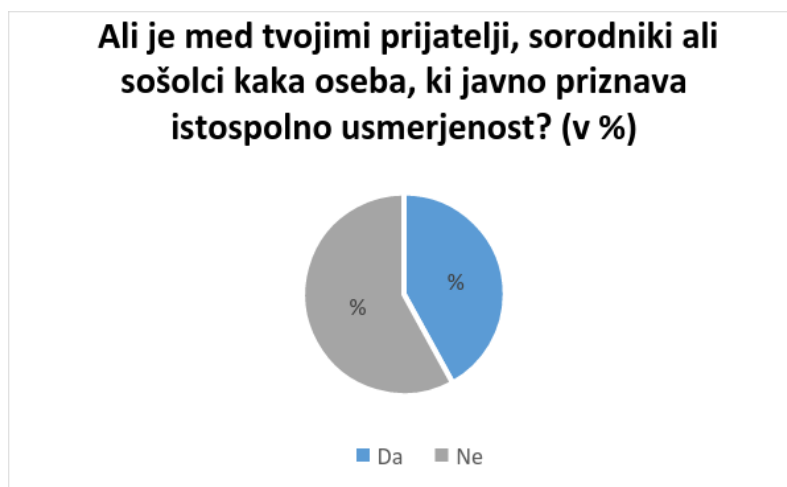
Med učenci mestne osnovne šole jih je 16 (37 %) odgovorilo, da poznajo nekoga, ki je istospolno usmerjen, 26 (61 %) jih ne pozna nikogar takšnega, 1 učenec pa se ni opredelil.

Grafikon 6: Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen? - podeželska OŠ

Med učenci podeželske osnovne šole jih je 9 (21 %) odgovorilo, da poznajo nekoga, ki je istospolno usmerjen, 33 (79 %) pa jih ne pozna nikogar takšnega.

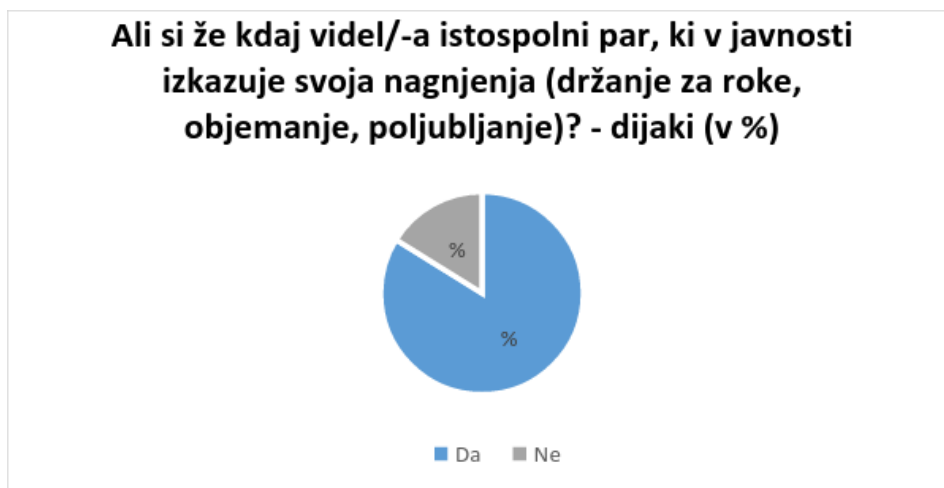
5.

Grafikon 7: Ali je med tvojimi prijatelji, sorodniki ali sošolci oseba, ki jasno priznava istospolno usmerjenost?

To vprašanje je bilo v razširjenem vprašalniku zastavljeno samo dijakom. 62 (42 %) jih je odgovorilo, da je med njihovimi prijatelji, sorodniki ali sošolci oseba, ki javno priznava istospolno usmerjenost. 87 dijakov (58 %) jih je odgovorilo, da med njihovimi prijatelji, sorodniki in sošolci ni take osebe.

6.

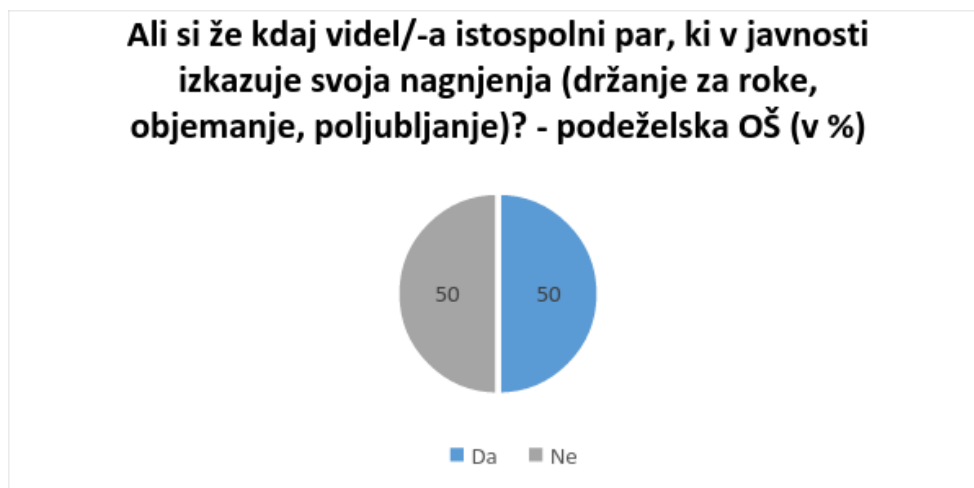
Grafikon 8: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?

Med dijaki jih je 124 (83 %) že videlo istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja, 24 (16 %) pa jih tega še ni videlo.

Grafikon 9: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja? - mestna OŠ

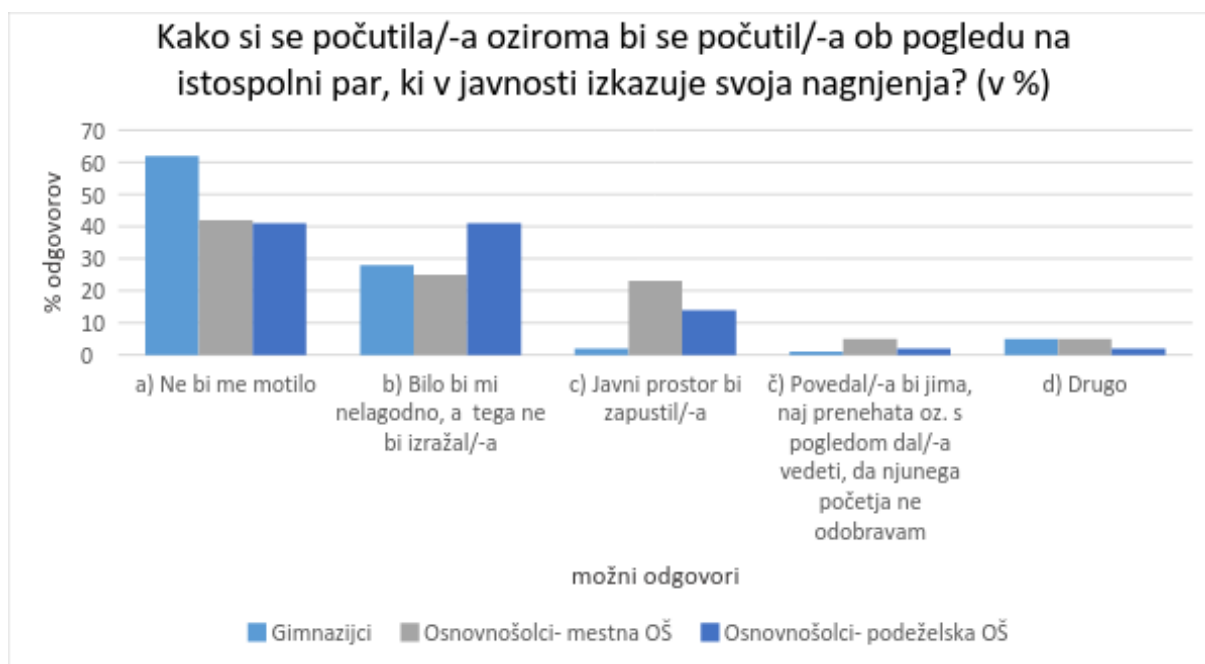
Med učenci mestne osnovne šole jih je 33 (76 %) že videlo istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja, 9 (22 %) jih tega še ni videlo, en učenec (2 %) pa se ni opredelil.

Grafikon 10: Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja? - podeželska OŠ

Med učenci podeželske osnovne šole jih je 21 (50 %) že videlo istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja, prav tako 21 (50 %) pa jih tega še ni videlo.

7.

Grafikon 11: Kako si se počutila/-a oziroma bi se počutil/-a ob pogledu na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?

Večine gimnazijcev (62 %) pogled na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja, ne bi motil. Sledi delež tistih, ki bi jim bilo sicer nelagodno, a tega ne bi izražali (28 %). 2 % gimnazijcev bi javno prostor zapustila, 1 % bi početje para poskusil ustaviti. Nekaj dijakov (5 %) je izbralo možnost »drugo«. Navajamo njihove razumljive odgovore:

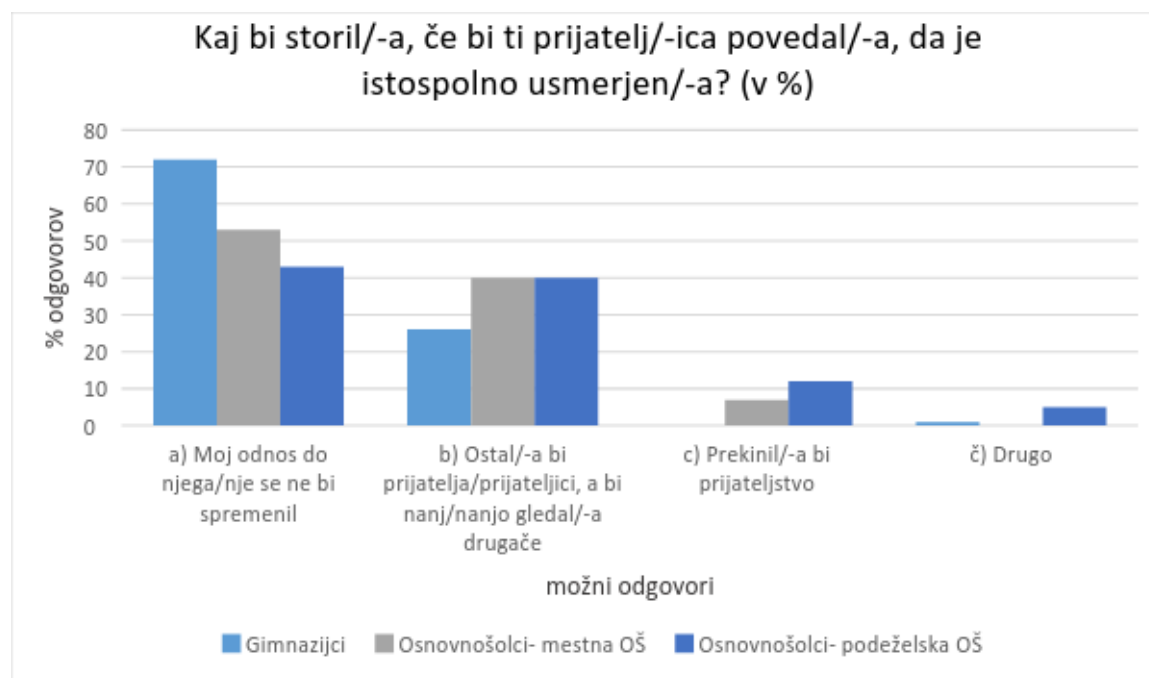
- » Najprej bi bil v šoku od presenečenja, toda tega ne bi izražal in ne bi me motilo.«
- »Bilo bi mi nelagodno, ker sem odraščala samo s heteroseksualci, a bi me ne motilo.«
- »Bilo bi mi nelagodno, tako kot mi je nelagodno, ko vidim moškega in žensko v javnosti izkazovati naklonjenost. Tega ne bi izražala.«
- »Bila bi vesela, da ju nihče ne preganja.«
- »Njuno dejanje bi se mi zdelo hud greh, ki bi ga bilo treba preganjati na inkvizicijskem sodišču.«

Tudi na mestni osnovni šoli je bil največji delež tistih, ki jih izkazovanje istospolnih nagnjenj ne bi motilo (42 %). 25 % anketirancev bi bilo nelagodno, a tega ne bi izražali. Javni prostor bi zapustilo 23 % mestnih osnovnošolcev. Takih, ki bi njuno početje skušalo ustaviti, bi bilo 5 %, prav tako se jih je 5 % odločilo za možnost »drugo«, a so bili njihovi odgovori precej neresni.

Na podeželski osnovni šoli sta deleža tistih, ki jih izkazovanje naklonjenosti ne bi motilo, in tistih, ki nelagodja ne bi izražali, enaka (41 %). 14 % bi jih javni prostor zapustilo, 2 % bi početje skušala ustaviti, 2 % pa sta izbrala možnost »drugo«. Navajamo odgovor učenca, ki je obkrožil »drugo«.

- »Ne bi me motilo, vendar bi se mi zdelo nenavadno.«

8.

Grafikon 12: Kaj bi storil/-a, če bi ti prijatelj/-ica povedal/-a, da je istospolno usmerjen/-a?

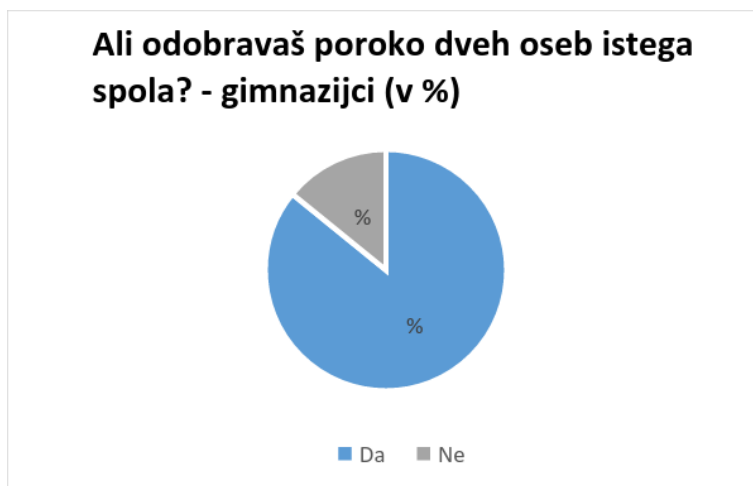
Med dijaki je bilo največ (72 %) tistih, katerih odnos do prijatelja/prijateljice se ne bi spremenil. 26 % bi jih ostalo v prijateljstvu, a bi na istospolno usmerjenega prijatelja/prijateljico gledali drugače. Prijateljstva ne bi prekinil noben dijak, 1 % anketirancev pa se je odločil za možnost »drugo«.

Na mestni osnovni šoli 53 % učencev ne bi spremenilo odnosa do istospolno usmerjenega prijatelja/prijateljice, 40 % pa nelagodja ne bi izražalo. Prijateljstvo bi prekinili 3 % dijakov. Možnosti »drugo« ni izbral nihče.

Na podeželski osnovni šoli 43 % učencev odnosa do istospolno usmerjenega prijatelja/prijateljice ne bi spremenilo, 40 % nelagodja ne bi izražalo. Kar 12 % učencev bi prekinilo prijateljstvo. Navajamo smiselni odgovor iz kategorije »drugo« (5 %).

- »Poskušala bi jo razumeti, vendar to ne bi vplivalo na najino prijateljstvo.«

9.

Grafikon 13: Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola?

Med dijaki jih 85 % odobrava poroko dveh oseb istega spola, 14 % pa je ne odobrava.

Grafikon 14: Ali oseb istega

Med učenci šole jih 49 % poroke, prav 2 % je bilo

odobravaš poroko dveh spola - mestna OŠ

mestne osnovne podpira istospolne toliko pa ne.

neopredeljenih.

Grafikon 15: Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola? - podeželska OŠ

Na podeželski osnovni šoli 40 % učencev podpira istospolne poroke, 50 % pa ne. Neopredeljenih je bilo 5 % učencev.

10. V prejšnje vprašanje si odgovorila/-a, če odobravaš poroko dveh oseb istega spola. Na kratko pojasni svoje stališče.

Na to vprašanje so dijaki in učenci odgovarjali prosto. Rezultatov nismo ločevali na osnovnošolske in srednješolske, saj so bile utemeljitve dijakov in učencev, ki podpirajo istospolne poroke, in tistih, ki jih ne podpirajo, zelo podobne.

Odgovor, da podpirajo istospolne poroke, je torej izbralo 85 % srednješolcev, 49 % učencev mestne in 40 % učencev podeželske osnovne šole. Veliko mnenj smo morali zanemariti, saj niso bila resna oziroma so bila žaljiva. Povzeli smo tri najbolj množična:

1. »*Ljubezen je ljubezen.*« Dijaki in osnovnošolci so poroko razložili kot potrditev ljubezni med dvema oseba, izrazili pa so, da jim ni pomembno, kakšnega spola sta osebi.
2. »*Ni moja stvar, zakaj pa ne.*« Dijaki in osnovnošolci so izrazili prepričanje, da se pravice manjšine parov, da se poročijo, njih ne tičejo - v ničemer nimajo vpliva na njihovo življenje, zato poroko odobravajo.
3. »*Poroka da, otrok pa ne bi smeli imeti.*« Veliko dijakov in osnovnošolcev se je, čeprav to ni bilo direktno vprašanje, že tukaj opredelilo glede istospolnih družin. V skladu s prvima dvema najpogostejšima mnenjema so utemeljili, da podpirajo istospolne poroke, a so poudarili, da bi poročenim istospolnim parom odrekli pravico do posvajanja otrok.

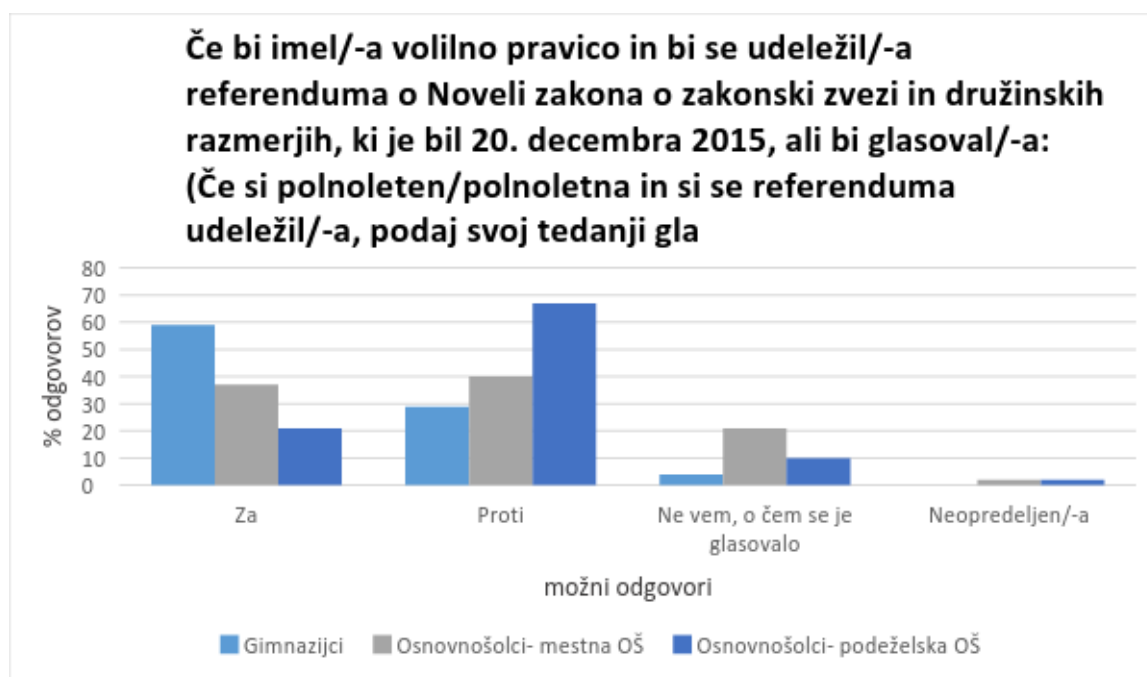
Odgovor, da ne podpirajo istospolnih porok, je izbralo 14 % srednješolcev, 49 % mestnih osnovnošolcev in 55 % učencev podeželske osnovne šole. V tej kategoriji so bila tri najjasnejša in najpogostejša mnenja naslednja:

1. »*To bi pomenilo tudi posvajanje otrok.*« Ti anketiranci so hkrati menili, da bodo poročeni istospolni pari posvajali otroke, kar pa se jim ne zdi prav.

2. »Zakon je ustvarjen za moškega in žensko.« Veliko anketiranih zakon dojema izključno kot zvezo med moškim in žensko. To so utemeljevali z dejstvom, da lahko samo med moškim in žensko po naravni poti nastane otrok, pojavili pa sta se še dve zanimivi utemeljitvi. Prva pravi, da se samo moški in ženska lahko v zakonu dopolnjujeta, torej zakon dveh oseb istega spola sploh ne bi bil uspešen. Drugo zanimivo mnenje je bila omemba pojma Ojdipov kompleks - anketiranec je menil, da se lahko samo v družini, kjer so starši različnega spola, otrok v razvoju reši prirojene težnje, da bi enega od staršev ubil, da bi lahko izkazal naklonjenost drugemu.

3. »Bog je ustvaril moškega in žensko.« Veliko anketiranih je svoje stališče utemeljilo tudi z verskega vidika. Pri razumevanju istospolnosti so sledili krščanskemu nauku, ki pa istospolnosti ni naklonjen.

11.

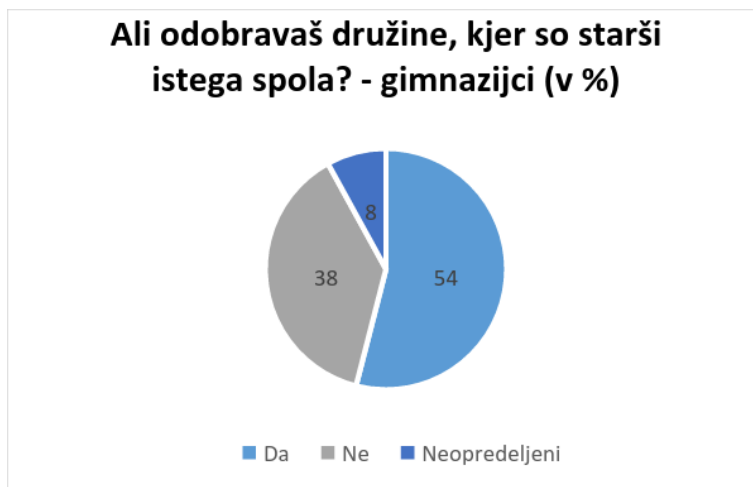
Grafikon 16: Če bi imel/-a volilno pravico in bi se udeležil/-a referendumu o Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je bil 20. decembra 2015, ali bi glasoval/-a:

Na referendumu o Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih iz leta 2015 bi oziroma je 59 % dijakov obkrožilo »za«, 29 % »proti«, 4 % pa jih ni vedelo, o čem se je glasovalo.

Na mestni osnovni šoli je prevladoval delež tistih, ki bi obkrožili »proti« (40 %). »Za« bi obkrožilo 37 % učencev, 21 % jih ni vedelo, o čem se je glasovalo. 2 % učencev sta bila neopredeljena.

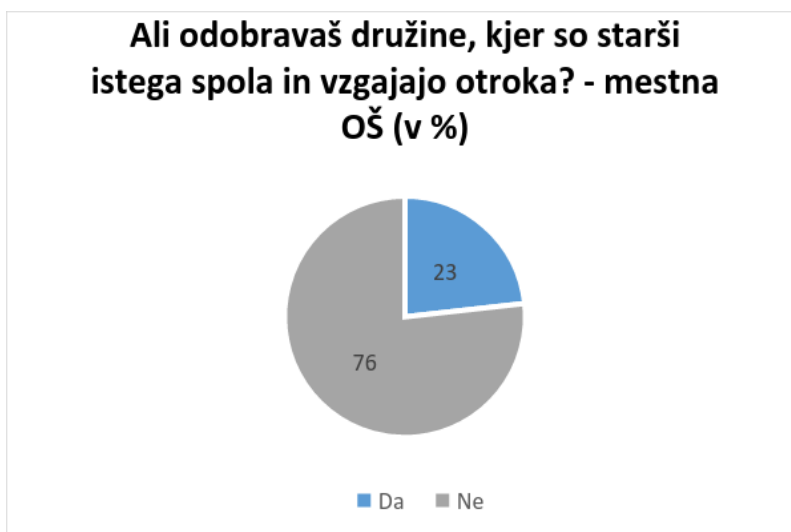
Na podeželski osnovni šoli bi večina učencev obkrožila »proti« (67 %). »Za« bi obkrožilo 21 % učencev, 10 % jih ni vedelo, o čem se je glasovalo. 2 % učencev sta bila neopredeljena.

12.

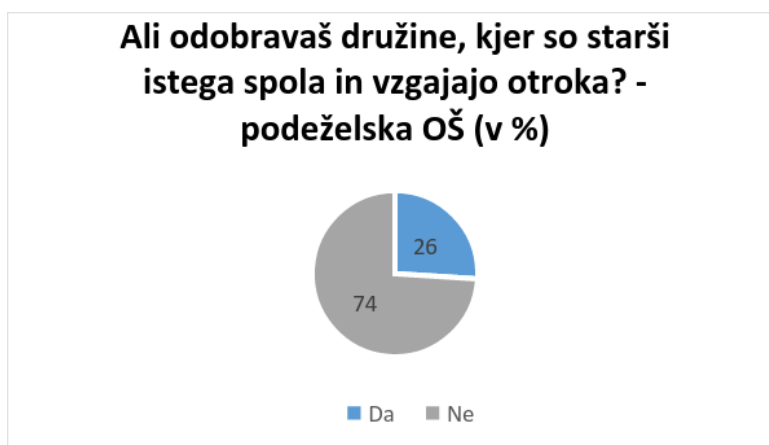
Grafikon 17: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola? - gimnazijci

Med anketiranimi dijaki jih 54 % odobrava družine, kjer so starši istega spola, 38 % pa ne. 8 % se jih ni opredelilo.

Grafikon 18: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola in vzgajajo otroka? - mestna OŠ

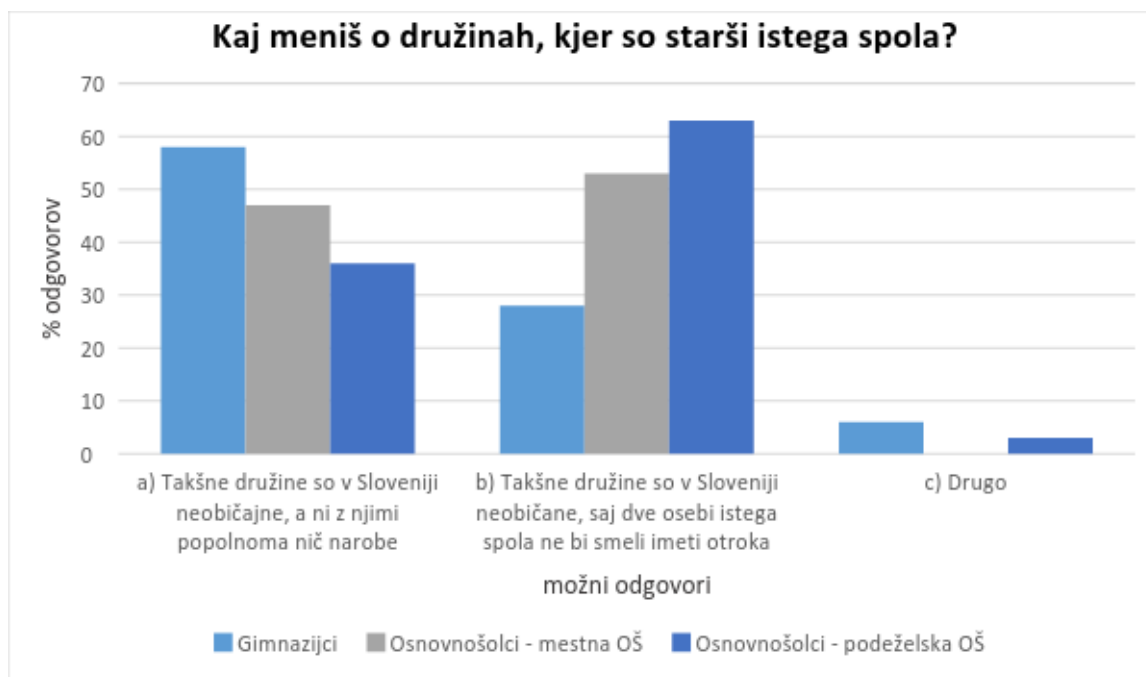
Med učenci mestne osnovne šole jih večina (76 %) ne odobrava istospolnih družin, odobrava pa jih 23 % učencev.

Grafikon 19: Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola in vzgajajo otroka? - podeželska OŠ

Tudi na podeželski osnovni šoli večina (74 %) ne odobrava družin, kjer so starši istega spola, 26 % pa jih takšne družine odobrava.

13.

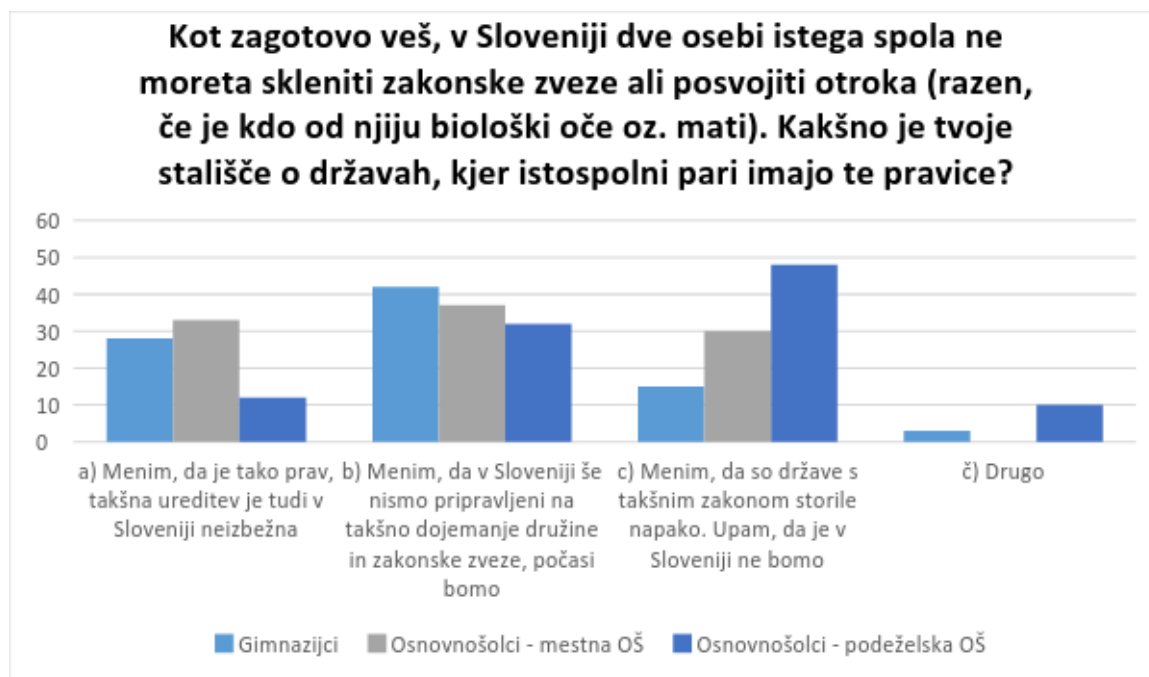
Grafikon 20: Kaj meniš o družinah, kjer so starši istega spola?

Med dijaki je prevladalo mnenje, da so v Sloveniji takšne družine neobičajne, a ni z njimi popolnoma nič narobe (58 %). Sledili so jim tisti, ki so menili, da so te družine neobičajne, ker dve osebi istega spola ne bi smeli imeti otroka (28 %). Za »drugo« se je opredelilo 6 % dijakov. V kategoriji »drugo« so dijaki večinoma utemeljevali, zakaj ne podpirajo istospolnih družin, kar ni bil namen vprašanja. Pojavil se je tudi odgovor, da dve osebi istega spola in otrok sploh niso družina.

Med mestnimi osnovnošolci je prevladalo mnenje, da so takšne družine v Sloveniji neobičajne, saj dve osebi istega spola ne bi smeli imeti otroka (53 %). 47 % jih je menilo, da takšne družine v Sloveniji niso običajne, a ni z njimi popolnoma nič narobe.

Na podeželski osnovni šoli prevladuje mnenje, da so takšne družine v Sloveniji neobičajne, saj dve osebi istega spola ne bi smeli imeti otroka (63 %). Tistih, ki so menili, da so takšne družine neobičajne, a ni z njimi popolnoma nič narobe, je bilo 37 %.

14.

Grafikon 21: Kot zagotovo veš, v Sloveniji dve osebi istega spola ne moreta skleniti zakonske zveze ali posvojiti otroka (razen, če je kdo od njiju biološki oče ali mati). Kakšno je tvoje stališče o državah, kjer istospolni pari imajo te pravice?

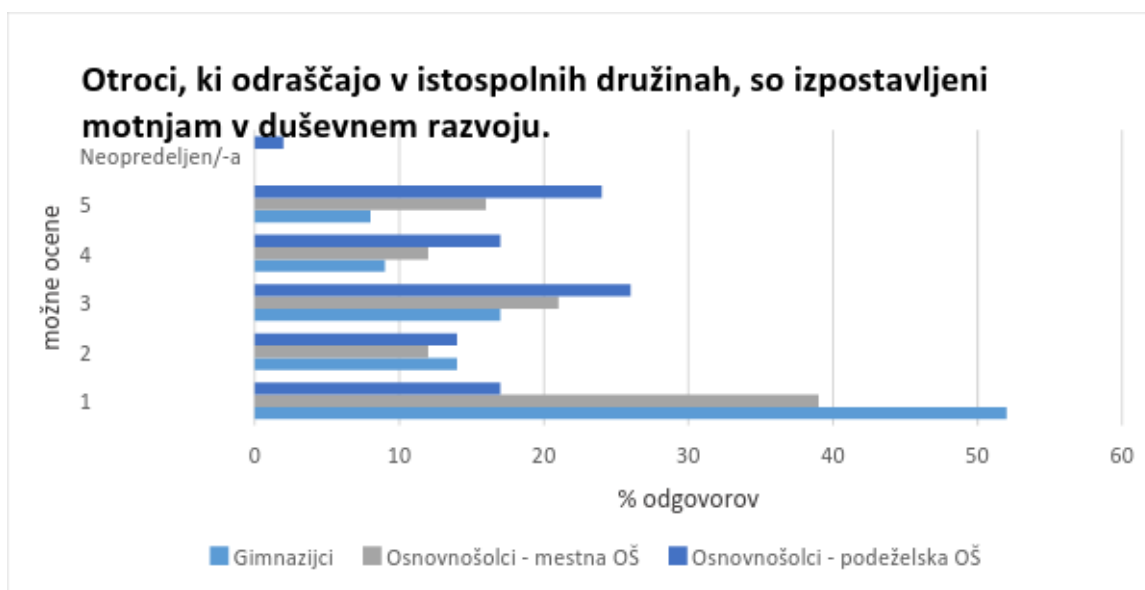
Največ gimnazijcev (42 %) je menilo, da v Sloveniji še nismo pripravljeni na tako dojetje družine in zakonske zveze, počasi pa bomo. Sledil je delež tistih, ki so menili, da je izenačitev pravic istospolnih parov s pravicami heterospolnih pravilna ureditev in da je tudi v Sloveniji neizbežna (28 %). 15 % jih je menilo, da so države, ki so istospolnim parom izenačile pravice, storile napako in upajo, da v Sloveniji te napake ne bomo ponovili. 3 % dijakov so izbrali možnost »drugo«. Navajamo smiselne odgovore:

- » Mislim, da ni pomembno, kaj počnejo druge države. Slovenija je samostojna in se ne bi smela ozirati na druge, temveč bi se morala odločiti po svoje.«
- »Problem vsega je ravno to, da lahko nekdo posvoji otroka, če je njegov biološki oče ali mati. Torej dve ženski lahko imata otroka, ki ga je rodila ena izmed njiju, medtem pa dva moška zaradi bioloških osnov tega ne moreta uresničiti. Pri tem se krati pravice moškim homoseksualcem, zato menim, da bi morali vsi imeti pravico posvajati otroke.«

Tudi večina osnovnošolcev je menila, da na takšno dojetje zakonske zveze in družine pri nas še nismo pripravljeni, počasi pa bomo (37 %). Sledil je delež tistih, ki so menili, da je izenačenje pravic istospolnih parov pravilno in neizbežno (33 %). 30 % učencev je menilo, da so države z izenačenjem pravic storile napako in upajo, da je v Sloveniji ne bomo.

Osnovnošolci s podeželske osnovne šole so večinoma menili, da so države, ki so istospolnim izenačile pravice, storile napako (48 %). Sledilo je mnenje, da v Sloveniji na takšno dojetje družine in zakonske zveze še nismo pripravljeni, počasi pa bomo (32 %). 12 % učencev je menilo, da je takšna ureditev pravilna in tudi pri nas neizbežna. Za možnost »drugo« se je odločilo 10 % dijakov.

15. Na lestvici od 1 do 5 obkrožite, koliko se strinjate z naslednjimi trditvami, pri čemer 1 pomeni »sploh se ne strinjam«, 5 pa »popolnoma se strinjam«.

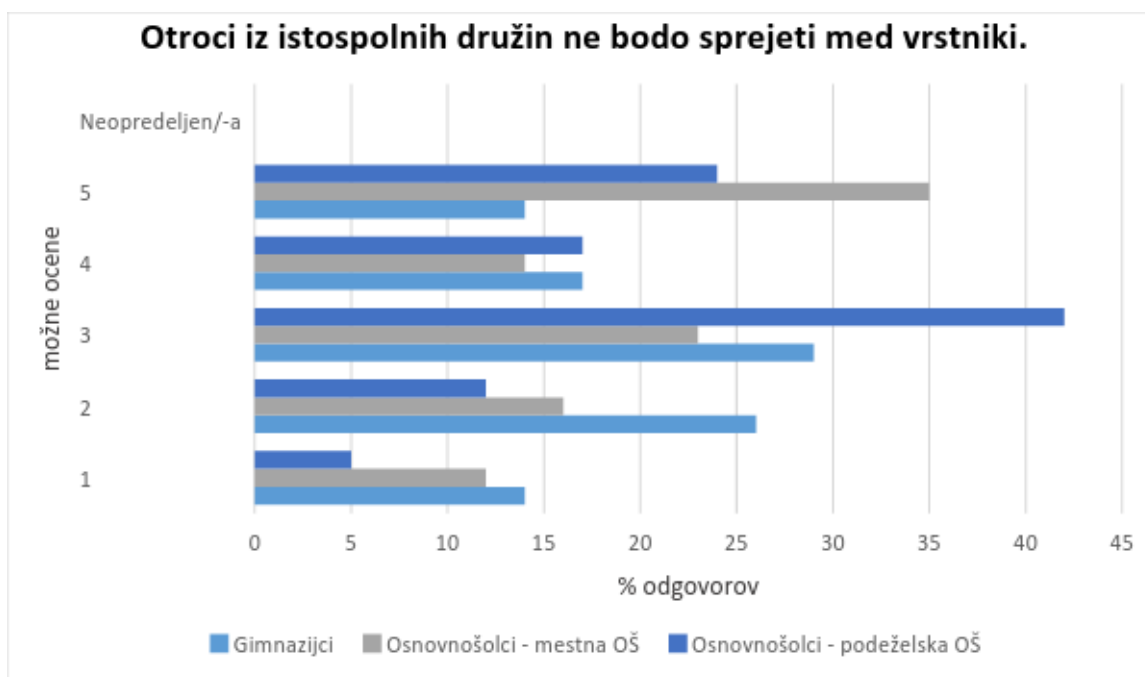

Grafikon 22: Ocena trditve *Otroci, ki odraščajo v istospolnih družinah, so izpostavljeni motnjam v duševnem razvoju.*

Večina dijakov (52 %) se s trditvijo nikakor ni strinjala, kar so ovrednotili s številko 1, sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 3 (17 %), 2 (14 %), 4 (9 %) in 5 (8 %). Povprečna ocena je 2,1.

Tudi največ učencev mestne osnovne šole se s trditvijo nikakor ni strinjalo, kar so ovrednotili s številko 1 (39 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 3 (21 %), 5 (16 %), 4 (12 %) in 2 (12 %). Povprečna ocena je 2,5.

Večina učencev podeželske osnovne šole se je s trditvijo delno strinjala, kar so ovrednotili s številko 3, sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 5 (24 %), 4 (17 %), 1 (17 %), 2 (14 %), 2 % pa se jih ni opredelilo. Povprečna ocena je 3,1.

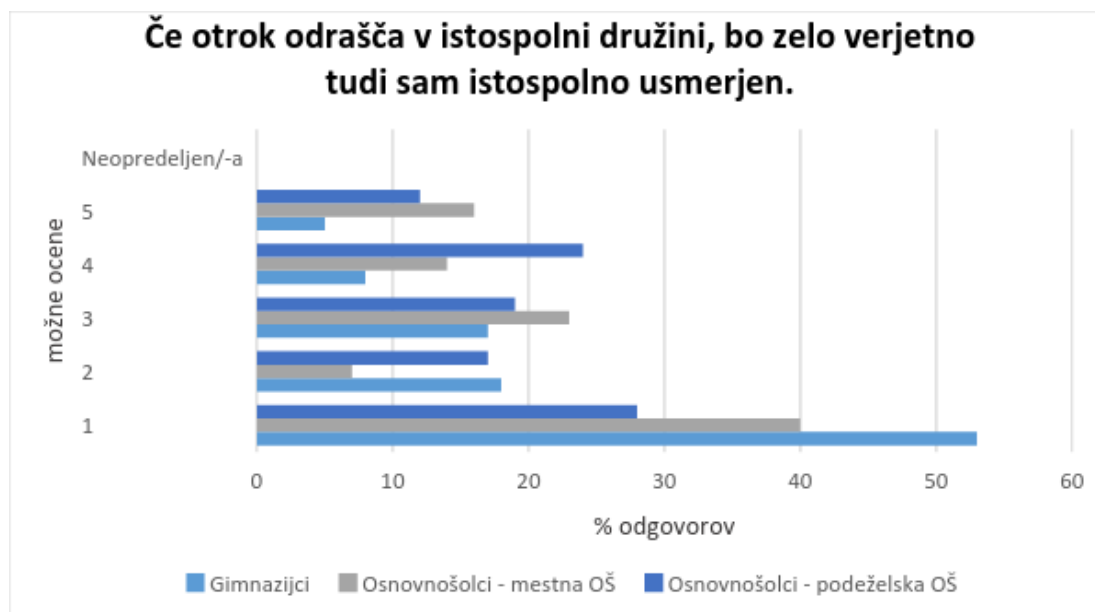

Grafikon 23: Ocena trditve *Otroci iz istospolnih družin ne bodo sprejeti med vrstniki.*

Največ dijakov (29 %) se je s trditvijo delno strinjalo, kar so ovrednotili s številko 3, sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 2 (26 %), 4 (17 %), 5 (14 %) in 1 (14 %). Povprečna ocena je 2,9.

Največ učencev mestne osnovne šole se je s trditvijo absolutno strinjala, kar so ovrednotili s številko 5 (35 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 3 (23 %), 2 (16 %), 4 (14 %) in 1 (12 %). Povprečna ocena je 3,4.

Največ učencev podeželske osnovne šole se je s trditvijo delno strinjalo, kar so ovrednotili s številko 3 (42 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 5 (24 %), 4 (17 %), 5 (12 %), 1 (5 %). Povprečna ocena je 3,4.

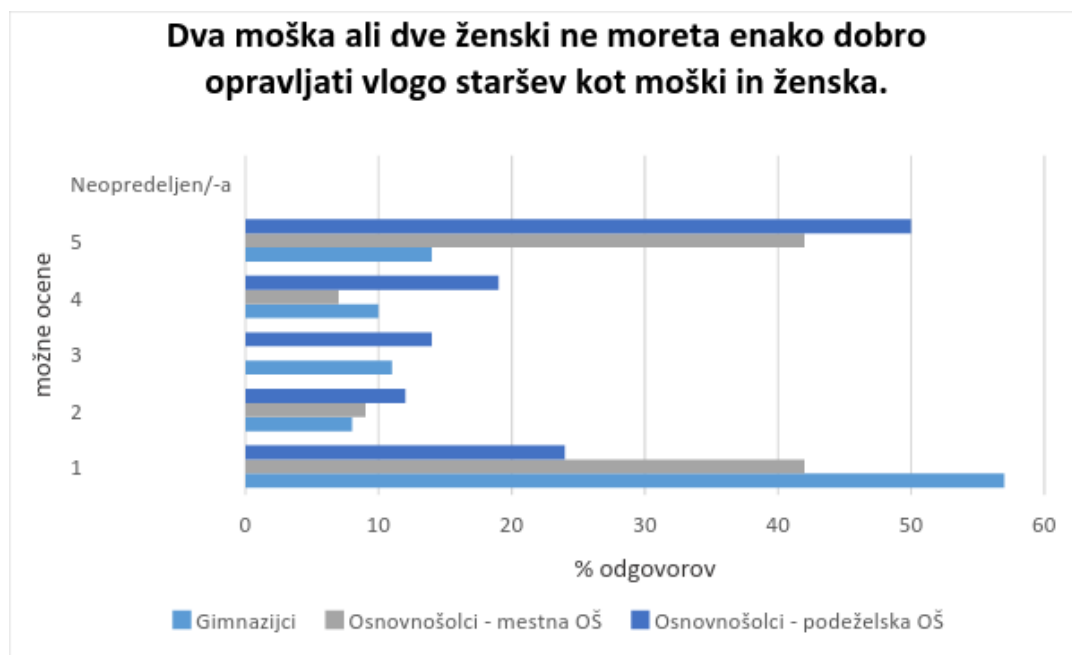

Grafikon 24: Ocena trditve Če otrok odrasča v istospolni družini, bo zelo verjetno tudi sam istospolno usmerjen.

Največ dijakov (53 %) se s trditvijo sploh ni strinjalo, kar so ovrednotili s številko 1, sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 2 (18 %), 3 (17 %), 4 (8 %) in 5 (5 %). Povprečna ocena je 1,9.

Tudi največ učencev mestne osnovne šole se s trditvijo sploh ni strinjalo, kar so ovrednotili s številko 1 (40 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 3 (23 %), 5 (16 %), 4 (14 %) in 2 (7 %). Povprečna ocena je 2,6.

Prav tako se največ učencev podeželske osnovne šole s trditvijo sploh ni strinjalo, kar so ovrednotili s številko 1 (28 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 4 (24 %), 8 (19 %), 2 (17 %), 5 (12 %). Povprečna ocena je 3,7.

Grafikon 25: Ocena trditve Dva moška ali dve ženski ne moreta enako dobro opravljati vloge staršev kot moški in ženska.

Največ dijakov (57 %) se s trditvijo sploh ni strinjalo, kar so ovrednotili s številko 1, sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 5 (14 %), 3 (11 %), 4 (10 %) in 2 (8 %). Povprečna ocena je 2,2.

Največ učencev mestne osnovne šole se s trditvijo sploh ni strinjalo - 1, oziroma so se z njo popolnoma strinjali - 5 (oba je bilo po 42 %). Sledila sta deleža tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkama 2 (9 %) in 4 (7 %). Povprečna ocena je 3,0.

Največ učencev podeželske osnovne šole se je s trditvijo popolnoma strinjalo, kar so ovrednotili s številko 5 (40 %), sledil je delež tistih, ki so svoje strinjanje označili s številkami 1 (14 %), 3 (14 %), 2 (12 %) in 4 (10 %). Povprečna ocena je 2,4.

16.

Grafikon 26: Kakšno je po tvoji oceni mnenje tvojih staršev o porokah med dvema osebama istega spola?

Največ dijakov je menilo, da je mnenje njihovih staršev o istospolnih porokah bolj negativno (28 %). Sledili so tisti, ki so menili, da je mnenje njihovih staršev bolj pozitivno (23 %), nevtralno (22 %), zelo pozitivno (16 %), zelo negativno (6%). Pod »drugo« je 1 dijak navedel, da starši glede stališča do istospolnih porok niso enotni, 1 pa, da ne ve.

17.

Grafikon 27: Se strinjaš z mnenjem svojih staršev glede istospolne poroke?

Večina dijakov (59 %) se je strinjala z mnenjem svojih staršev glede istospolnih porok. Sledili so tisti, ki se s svojimi starši ne strinjajo (27 %), nato tisti, ki se delno strinjajo (10 %), tisti, ki so obkrožili »drugo« (3 %), in tisti, ki so obkrožili »delno ne« (1 %).

Svoje mnenje so utemeljevali samo dijaki, ki so odgovorili, da se z mnenjem svojim staršev delno strinjajo. Večinoma so izbirali utemeljevali s tem, da mnenje staršev ni enotno in da se strinjajo samo z enim od staršev. V možnosti »drugo« sta se pojavili še dve zanimivi mnenji - en dijak je menil, da se mu mnenje staršev ne zdi pomembno in da razmišlja z lastno glavo, drugi pa ni vedel, kakšno je prepričanje staršev.

18.

Grafikon 28: Kakšno je po tvoji oceni mnenje tvojih staršev o družinah, kjer so starši istega spola?

Največ dijakov je menilo, da je mnenje njihovih staršev bolj negativno (28 %). Sledili so tisti z nevtralnim mnenjem (17 %), nato pa tisti z zelo negativnim mnenjem (16 %). Bolj pozitiven odnos staršev do istospolnih družin je označilo 15 % dijakov, zelo pozitivnega pa 8 %. Pod »drugo« (5 %) je dijak zapisal, da stališče staršev ni enotno.

19.

Z mnenjem svojih staršev glede istospolnih družin se strinja 62 % dijakov. Sledijo tisti, ki se z mnenjem svojih staršev ne strinjajo (26%). 5 % dijakov se z mnenjem staršev delno strinja, 2% se delno ne strinjata. Pod »drugo« je en dijak navedel, da mnenje njegovih staršev nanj ne vpliva.

3.1.3.1 Relacije med posameznimi vprašanji

Zaradi večjega vzorca smo primerjavo izvedli samo pri dijakih. Odgovor »da« pomeni, da obravnavani pojav odobravajo, odgovor »ne« pa, da ga ne odobravajo.

1. Spol v odvisnosti od stališča do istospolnih porok in družin

Grafikon 20: Stališče dijakov do istospolnih porok

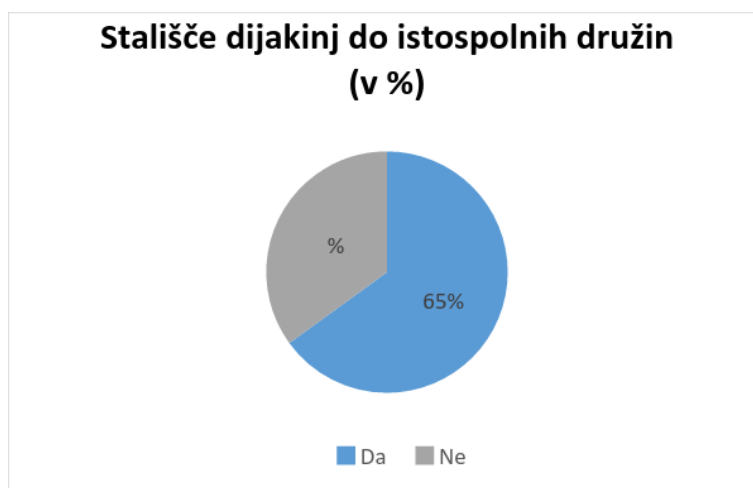

Grafikon 21: Stališče dijakov do istospolnih družin

Istospolne poroke podpira 79 % moških anketirancev, istospolne družine pa 44 %.

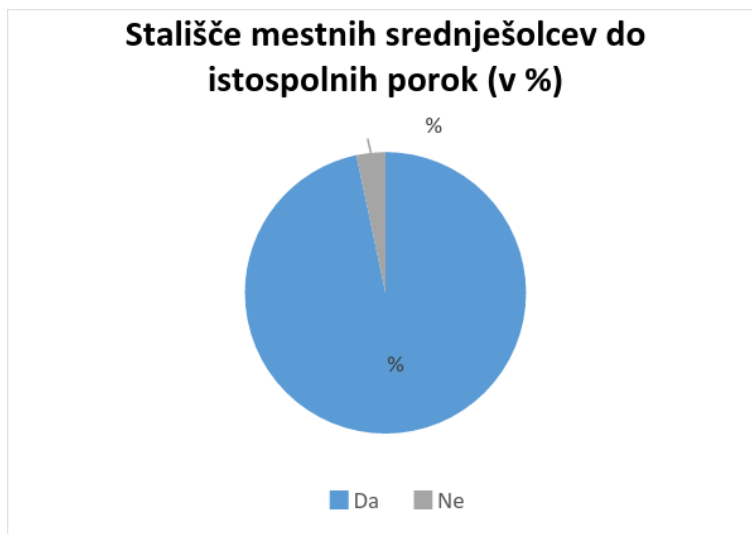
Grafikon 22: Stališče dijakinj do istospolnih porok

Grafikon 23: Stališče dijakinj do istospolnih družin

83 % dijakinj podpira istospolne poroke, 65 % pa istospolne družine.

2. Kraj bivanja v odvisnosti od stališča do istospolnih porok in družin

Grafikon 24: Stališče mestnih srednješolcev do istospolnih porok

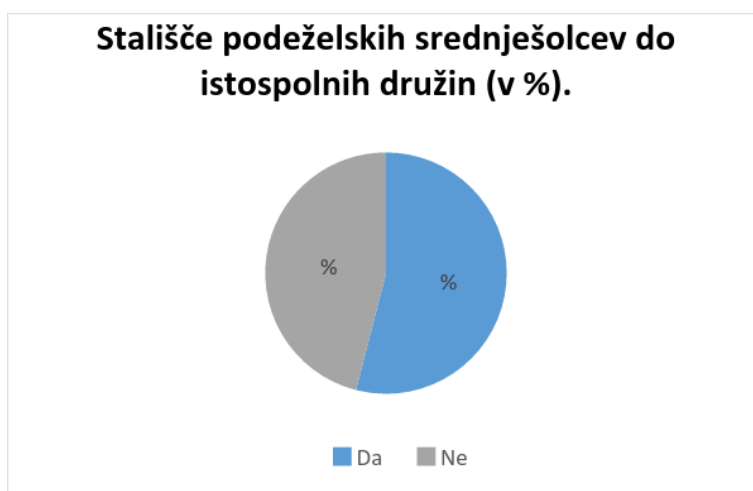

Grafikon 25: Stališče mestnih srednješolcev do istospolnih družin

Med mestnimi srednješolci jih 93 % podpira istospolne poroke, 70 % pa tudi istospolne družine.

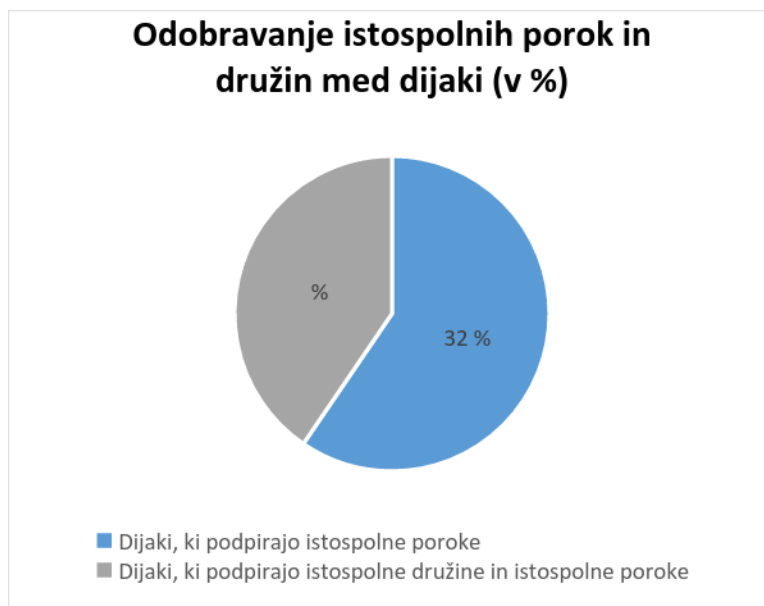
Grafikon 26: Stališče podeželskih srednješolcev do istospolnih družin

Grafikon 27: Stališče podeželskih srednješolcev do istospolnih družin

81 % podeželskih srednješolcev podpira istospolne poroke, 54 % pa tudi istospolne družine.

3. Delež dijakov, ki podpirajo istospolne poroke, in tistih, ki podpirajo tudi istospolne družine.

Grafikon 28: Odobravanje istospolnih porok in družin med dijaki

Med dijaki, ki podpirajo istospolne poroke, jih 68 % podpira tudi istospolne družine. 32 % jih podpira samo istospolne poroke.

3.2 Intervju

Teoretične zasnove in gole statistične podatke smo dopolnili s tretjo raziskovalno metodo, tj. z intervjujem. Spoznali smo osebno izkušnjo Žige Šajtegla, kaj pomeni biti homoseksualec v današnji družbi, s čimer je raziskovalna naloga pridobila, hkrati pa je bil takšen vstop v osebne okoliščine istospolno usmerjenega človeka ključen za naše razumevanje njegovaga položaja v širšem okolju.

V drugem intervjuju pa nam je programski direktor in ustanovitelj društva Legebitra predstavil ključno slovensko organizacijo, ki se bori za pravice skupnosti LGBT v Sloveniji.

3.3.1 Intervju z istospolno usmerjenim študentom

Žiga Šajtegel v Ljubljani študira na Fakulteti za socialno delo.

1. Pri kateri starosti si se zavedel, da te privlačijo osebe istega spola?

Težko je točno reči, pri kateri starosti sem se tega zavedel. Spomnim se, da sem že v začetku osnovne šole rad gledal za fanti, potem se mi je zdelo, da sem imel obdobje (4. razred), ko mi je bila všeč kakšna punca, ampak potem odkar pomnim, 11 let in več, so mi bili všeč fanti in sem gledal samo za njimi.

2. Kdaj si se odločil svojo usmerjenost predstaviti staršem, prijateljem - »come out of the closet«?

Prvi osebi sem povedal, da sem biseksualen, oktobra 2013. Ne vem točno, kdaj sem komu rekel, da sem gej, ampak mislim, da nekje na proti koncu leta 2014, ko sem prišel v Ljubljano študirat in ko sem imel prvo izkušnjo s fantom. Mami sem povedal decembra 2014, atiju (ki ne živi z nami) in sestri pa oktobra 2015. Prijateljem (ne vsem) sem po oktobru 2014 počasi povedal, da sem gej, ostalim pa tudi postopoma.

3. Kako so to sprejeli vrstniki in starši?

Vrstniki v večini primerov niso imeli nobenih težav, z vsemi dobrimi prijatelji sem ostal dober prijatelj. Mami je vse skupaj sprejela »tako tako«. Rekla je, da bi imela seveda raje, da sem »strejt« in da se ji zdi čudno, da me bo morala nekoč gledati, kako se poljubljam s fantom, kako spim s fantom, živim in se staram s fantom. Vse skupaj se ji je zdelo nepredstavljivo, vendar nisem dobil občutka, da bi spremenila odnos do mene. Sestra se je odzvala z besedami: "Ja, in?" Torej ji je popolnoma v redu. Pri očetu pa so padale težke besede. Poklical je mamo in prišel k nam. Želel je, da me peljeta k psihologu, da me ozdravi. Rekel je, da naj grem čim prej iz Slovenije, saj takih pa res ne potrebujemo tukaj. Skrbelo ga je, kako naj sedaj hodi po domačem kraju, saj ga bodo vsi gledali in se mu smejali. Poslušati sem moral celo, da bi morali meni enake vse pobiti. Sestri je dejal: "Najbolje, da mi še ti rečeš, da so ti všeč punce." Prav tako je rekel, da sem egoističen, da gledam samo nase in da se sploh ne zavedam, kako sem prizadel mamo in sestro. Ko sem ga vprašal, kaj pa naj storim, ali naj se pretvarjam, da so mi všeč punce, pa je odgovoril, da naj ostanem samski in da naj se delam, da so mi všeč punce. To je bilo oktobra, mogoče je sedaj mnenje spremenil v določenih pogledih, vendar mi je rekel, naj te teme ne omenjam več. Tudi noče, da bi mu kdaj predstavil fanta. Hotel je narediti vse mogoče, da bi me spreobrnil, ni se želel sprijazniti. Ostala družina me je sprejela odlično, nekateri so

se smejali in mojo izpoved pospremili z besedami: "Ja, če si se tako odločil ..." Drugi pa so me ob priznanju podprli. Sem vsaj videl, kdo me ima res rad, kdo je sovražen in kdo človek.

4. Se ti zdi, da si na šoli sprejet?

Ja, sem na Fakulteti za socialno delo v Ljubljani in ni nobenega problema.

5. Slišiš kdaj kakšno opazko oz. žaljivko na račun svoje spolne usmerjenosti?

Ne počutim se ogroženega ali da bi se moral skrivati, ni me strah, da bi me kdo napadel. Enkrat sem dobil po Facebooku določene žaljivke (peder in podobno), ampak teh si ne jemljem k srcu in me delajo še močnejšega. Ljudi, ki mi jih namenjajo, predstavijo kot neizobražene in homofobne, ki sami kažejo, kako neodrasli so.

6. Te moti, če slišiš opazke glede homoseksualnosti, ki niso namenjene tebi?

Ja, saj veliko ljudi ni tako močnih (predvsem tisti, ki si sami še niso priznali, da so istospolno usmerjeni), da bi lahko to poslušali, ne da bi se počutili slabo. In zaradi tega ljudje delajo samomore, sami si prizadevajo fizično bolečino in imajo druge psihične težave. Se mi zdi, da bi se moralo v osnovnih in srednjih šolah opozarjati na to psihično nasilje, saj ga je ogromno.

7. Kako pa je bilo v osnovni šoli? Se opazi razlika med odnosom do istospolne usmerjenosti v osnovni in srednji šoli?

V osnovni šoli nisem imel nobenih težav, sem bil vedno lepo sprejet, v srednji pa so se začele žaljivke, predvsem v 1. letniku. Predvsem s fantovske strani, ko sem se družil s puncami. Nekako se mi zdi, da so začutili mojo energijo, saj sem bil v tistem času kot oseba zelo bojazljiv, tih in ne preveč pogumen. Večinoma sicer ni bilo problemov, ampak ko so se vrstile kakšne opazke, sem se počutil res sabo in ni mi bilo jasno, zakaj se spravlja name in zakaj me ne morejo pustiti pri miru. Odgovor je torej da in ne.

8. Kako komentiraš trenutno zakonsko ureditev, v kateri tebi in tebi enakim ljudem ni dovoljeno skleniti zakonske zveze ali posvojiti otroka, če ni eden v paru biološko povezan z njim? Se ti zdi ureditev žaljiva ali meniš, da gredo rešitve postopoma v pravo smer?

Stvari gredo postopoma v pravo smer in mislim, da je samo vprašanje časa, kdaj se bo tudi v Sloveniji istospolno usmerjenim moč poročiti in posvojiti otroke. Meni načeloma poroka ne pomeni toliko in bi lahko živel brez nje, nekega dne pa bi rad imel otroka/otroke. Ampak če v Sloveniji to ni mogoče, se najdejo druge poti, (tudi v drugih državah), zato nisem toliko pesimističen. Pa tudi mlad sem še precej. Vsekakor pa je zakonodaja diskriminatorna. ESZČP (evropsko sodišče za človekove pravice) bi moralo dati možnost istospolne poroke kot človekovo pravico v vseh državah EU, ne le kot registracijo istospolne skupnosti.

3.3.2 Interju s programsko koordinatorko društva Legebitra

1. Predstavite svojo vlogo v društvu Legebitra in samo društvo. Koliko članov ima vaše društvo in kaj je njegovo poslanstvo? Navezujete veliko mednarodnih stikov s podobnimi društvi? Od kdaj delujete vi in podobna društva? Ste neprofitna organizacija?

Društvo Informacijski center Legebitra je nevladna in neprofitna organizacija, ki se je razvila iz neformalne skupine Legebitra, ki je bila ustanovljena kot projekt Študentske organizacije Univerze v Ljubljani leta 1998, in že 16 let uživa zaupanje ciljne skupine. Naše poslanstvo je predvsem izboljšati položaj in odnos do oseb LGBT na različnih nivojih in področjih življenja v Sloveniji. Z

zagotavljanjem varnega prostora in posredovanjem relevantnih in točnih informacij želimo izobraževati in osveščati, hkrati pa s svojim delom tudi opozarjati na neenakost v slovenski družbi. Naša ciljna skupina so tako osebe LGBT kot tudi ostala javnost, saj le tako lahko aktivno vplivamo na proces socialnega vključevanja istospolno usmerjenih v družbo. Kot nevladna organizacija se povezujemo tudi z mednarodnimi organizacijami, kot so ILGA Europe in Open Society Foundations, ki so tudi podpornice naše organizacije.

Moja vloga v društvu je v večjem obsegu vodenje programa Svetovanje in samopomoč za istospolno usmerjene. Izvajam osebna svetovanja, vodim podporne skupine, delavnice ... Sodelujem tudi pri mladinskem programu, skrbim za koordinacijo prostovoljske ekipe in kot mentorica spremljam študente in študentke pri praktičnem usposabljanju.

2. Kako ocenjujete odnos do istospolnosti v Sloveniji?

Sama zelo nerada posplošujem, saj menim, da na naše predstave vpliva več dejavnikov, kot so npr. družbeni prostor, pričakovanja, vzgoja, vrednote ... Če sklepam na osnovi izkušenj ljudi, s katerimi se srečujem, bi po pripovedovanju njihovih zgodb lahko rekla, da je odnos bolj pozitiven v večjih mestih. V manjših krajih pa je pogosto opazna prisotnost več stereotipnih predstav in predsodkov, ni pa to merilo.

3. Kako komentirate referendum decembra 2015?

Mislim, da je referendum pokazal, da je v Sloveniji prisotnih še vedno veliko predsodkov in strahov, ki temeljijo na popačenih predstavah o istospolni usmerjenosti. Na drugi strani pa je pokazal, da se je veliko ljudi pripravljenih boriti za pravice skupnosti in enakost in da ima skupnost ne glede na izid veliko podporo v javnosti.

4. Kaj pa pravite o toleranci do istospolnosti v svetu? V Sloveniji nazadujemo ali smo med naprednejšimi?

Ne vem, zakaj bi morali tolerirati istospolno usmerjenost? S pozicijo tolerance pošiljamo sporočilo: »Bodi, če že moraš biti. Ne bom te sprejel/-a, bom te pa toleriral/-a.« V Sloveniji moramo narediti velik napredek glede dojemanja samih človekovih pravic in se vprašati, kakšen vpliv ima lahko kršenje le-teh na posameznika in potek življenja. Enostavno moramo dojeti, da smo si ljudje v marsičem med seboj različni, in narediti korak naprej, ne glede na spolno usmerjenost, spolno identiteto, izraz, vero, barvo kože ... Ljudje se selijo v mesta, da bi bili bolj neopazni in bi lažje dihali, neobremenjeno od govoric, opazk in neobremenjeno od tega, da se jih definira glede na njihovo spolno usmerjenost. Svet pa je popolnoma odvisno, kje gledamo. Na eni strani imamo še vedno države, kjer ljudje umirajo zaradi svoje spolne usmerjenosti, na drugi pa takšne, kjer je vsem zagotovljena enakost pred zakonom, živijo odprto.

5. Zagotovo se strinjate, da zakon, ki istospolno usmerjenim dodeljuje enake pravice kot heterospolnim, in spoštovanje istospolnosti s strani ljudskih množic nista enaka stvar. Kaj se vam zdi pomembnejše? Vodi prvo v drugo ali obratno?

Oba vidika bi morala biti izenačena. Pred zakonom naj bi bili vsi enaki, kar pa pri nas vsekakor nismo. Temelj spoštovanja je človek in ne njegova osebna okoliščina. In tukaj naletimo na problem. Ljudske množice spoštujejo to, kar same priznajo kot vredno spoštovanja in s tem popolnoma diskreditirajo vse, ki izpadejo iz normativnih okvirov. Družbeni normativi in pričakovanja so tista, ki določajo, ali je

posameznik vreden spoštovanja. Posledično vplivajo tudi na oblikovanje zakonodaje. Zakone pišejo in potrjujejo ljudje, ki so na družbeni poziciji moči, in s tem je krog sklenjen.

6. Kakšno prihodnost napovedujete odnosu do istospolnosti v Sloveniji?

Mislim, da se bodo ljudje vedno manj bali in sodili. Pomembno je, da o tej temi še vedno govorimo, ljudi informiramo, saj bomo lahko le tako konstruktivno razbijali napačna mnenja in predsodke.

7. Se vam zdi, da smo mladi bolj strpni do istospolno usmerjenih? Zakaj?

Da in ne. Predvsem je odnos do istospolne usmerjenosti odvisen od tega, kakšne predstave so nam bile privzgojene o tem in koliko jih zmoremo reflektirati, spreminjati. Mladi imajo v veliki večini dober dostop do informacij in imajo to možnost, da se informirajo, razbijajo predsodke in tako spreminjajo svoje mnenje.

8. Se vam zdi, da kraj bivanja, spol in izobrazba vplivajo na odnos do istospolnosti?

Če verjamemo statistiki, potem to vpliva. Sama raje izhajam iz človeka samega in iz izkušenj. Moje izkušnje mi povedo, da sovražen ali odklonilen odnos ni povezan s krajem bivanja, spolom ali izobrazbo. Poznam moške - tukaj govorim o spolnih osebah cis, ki imajo le osnovnošolsko izobrazbo, živijo v mestu in nimajo težav v odnosu do oseb, ki se identificirajo kot LGBT+. Poznam pa tudi takšne, ki so visoko izobraženi, živijo v mestu in so zelo sovražni do oseb LGBT+. Enako velja za ženske.

9. Se vam zdijo pri vzgoji strpnosti/nestrpnosti do istospolnosti pomembnejši vzgoja staršev ali drugi vplivi (mediji, vrstniki)?

Vsekakor so starši tisti, ki svojemu otroku prvi vsadijo neke predstave o svetu in ljudeh v njem. Če so starši doma izrazito sovražni do npr. gejev, lezbijk, beguncev ..., potem otrok njihovo dinamiko in način razmišljanja posnema in to prej ali slej tudi ponotranji. Mediji in vrstniki najpogosteje vplivajo na otrokovo predstavo do samega sebe. V tem išče potrditve o tem, ali je on sam okej ali ne. Lahko pa se s pomočjo medijev in vrstnikov zave, da obstajajo drugačna mnenja in drugačne resnice od tistih doma. Tukaj se potem navadno tudi začnejo trenja s starši.

10. Kakšno se vam zdi razmerje med državljani, ki podpirajo istospolne poroke, in državljani, ki podpirajo tudi istospolne družine? Je razmerje 1:1?

Če beremo komentarje na socialnih omrežjih v času referendumске kampanje, razmerje vsekakor ni 1:1. Kljub temu da mavrične družine že obstajajo in so del naše družbe, imajo ljudje glede odraščanja v mavrični družini še vedno zelo negativno mnenje, ki pa žal temelji na družbenih konstruktih, ki veljajo za normo v našem prostoru.

3.4 Razširjena mnenja dijakov

1.

Vsi si želimo ljubiti in biti ljubljeni. Sama se imam za to izkušnjo zahvaliti svojim staršem, ki mi še danes dan za dnem stojijo ob strani. Če bi ostala brez mame in očeta, ki bi želela, da me država s posvojitvijo vključi v zame najboljše možno okolje, mislim, da bi morala predstavljati to okolje mama in oče, saj bi imela le tako možnost spoznati tako moški kot ženski princip, kar je potrebno za celoten razvoj človekove osebnosti. Sem proti možnosti posvojitve otrok istospolnih parov. Se pa zagotovo strinjam z dejstvom, da se poročijo in da se jim izenačijo ekonomske in socialne pravice. Dejstvo je, da nam je narava, ki hrepeni po mami in očetu, zapisana v gene, o čemer se lahko prepričamo v tragediji Antigona, v kateri je jasno izraženo, da moramo spoštovati nenapisane višje etične in moralne norme ali zakone, ki temu svetu kraljujejo že od nekdaj. Vsi si želimo živeti v družbi, kjer vlada občutek sprejetosti, in to si želim tudi za istospolne pare.

Katarina, 1. b

2.

Družba je kljub 21. stoletju nestrpna do istospolnih parov, sama pa menim, da je prav, da to mišljenje izkoreninimo. Ob tem večkrat pozabljamo na pravice in enakopravnost, zato bi okolica ne glede na to, ali so pari istospolni ali ne, to morala sprejemati. Če se dva moška ali dve ženski odločita za takšno usmerjenost, do njih ne bi smeli pristopati kritično in jih izrinjati na rob družbe. V zvezah je pomembno samo to, da se partnerja spoštujeta in ljubita, in če je to prisotno, bi takšne zveze morali podpirati. Pojavlja se veliko vprašanj na temo poroke med takšnimi pari. Poroka že sama po sebi pomeni nekakšno obvezo ljubezni za vse življenje, zato se mi pri tem ne zdi prav, da bi to »pravico« lahko vzeli ljudem samo zato, če so drugačni. Se mi pa poraja veliko dvomov glede posvajanja otrok. Menim, da bi vsak otrok moral odraščati v okolju, v katerem bi se počutil varnega. Po svetu je veliko otrok, ki jih vzgajajo istospolni pari. Takšni otroci imajo dve materi ali pa dva očeta. Ob spoznanju, da njihova družina ni »popolna«, najbrž občutijo zmedo, predvsem pa drugačnost. Prav tako menim, da so takšni otroci izpostavljeni norčevanju vrstnikov. In prav to je tisto, na kar bi morali gledati z bolj kritičnega vidika. Ali je prav, da otroku na nek način vzamemo otroštvo samo zato, ker ima drugačne starše? Zaradi slednjega trdim, da istospolni pari ne bi smeli posvajati otrok.

Tjaša, 16 let

3.

Danes smo priča vsesplošni nastrojenosti proti homoseksualnim skupnostim, kar najverjetneje izhaja iz človekove narave, ki je bila prvotno živalska in zato podzavestno še kar odklanja vse, kar ni v skladu z »naravnim«, torej nima primarnega namena oz. sposobnosti reprodukcije. Človek se v situaciji soočenja s homoseksualnimi skupnostmi srečuje s paradoksom, ki je, normalno, samo v razdvojenosti med izvornim (živalskim) dojemanjem življenja in dojemanjem življenja z lastno nadgradnjo, ki človeku in celotnemu človeštvu omogoča, da se do neke mere povzpne nad pravila naravne selekcije. Če torej odmislimo izvorno dojemanje, kar počnemo tudi v mnogih drugih primerih, saj drugače nadgradnja ne bi imela nikakršnega smisla, ugotovimo, da so homoseksualne skupnosti povsem sprejemljiv in normalen del človeških skupnosti. Mnogo ljudi je v dilemi, ko je govora o izkazovanju naklonjenosti med istospolnimi partnerji v javnosti. Mislim, da je problem v tem, da ljudje predvsem niso navajeni na takšne situacije in zato reagirajo burneje, kot bi se odzvali sicer. Če homoseksualne skupnosti razumemo enakovredno kot heteroseksualne, bi moral biti tudi odnos do obojih enakovreden. Največja zadrega pa se verjetno kaže pri vprašanju posvajanja otrok. So mar istospolni

starši res dovolj trden temelj, da se otrok kot oseba razvije celostno, ali pa je odsotnost ženskega/moškega osebk pri otrokovem odraščanju ključni primanjkljaj? Če npr. do posvojitve ne bi prišlo, otrok sploh ne bi spoznal temeljev družine. Odraščal bi v sirotam namenjeni ustanovi, kar bi bilo zanj vsekakor ustrezno okolje, saj bi bilo vsaj približno podobno tistemu, v katerem odrašča povprečen otrok.

Nina, 16 let

4.

Kaj je sploh družina? Osnovna razlaga v SSKJ pravi, da je družina »skupnost enega ali obeh staršev z otrokom, otroki«, in smiselno bi bilo dodati, ljubečih staršev. Med primeri sta navedeni tudi »enostarševska« in »istospolna družina«, v podpomenu pa je družina navedena kot »skupnost zakonskega ali zunajzakonskega partnerja in enega od staršev z otrokom, otroki«. To je sicer popolnoma jasna definicija, a žal še vedno v celoti nesprejemljiva za večino Slovencev. Očitno smo prav mi rojeni moralni razsodniki in zato pač moramo v zvezi z družino vedno znova in znova presojati oz. soditi. Nekaj desetletij nazaj so bile na primer na udaru enostarševske družine. Otroke, rojene v takšnih družinah, so slabšalno imenovali »pankrti«. Kakšno je bilo življenje teh otrok, je dobro znano. Deležni so bili psihičnega in fizičnega nasilja v vseh oblikah in razsežnostih, poleg tega pa so bile matere teh otrok obravnavane kot največje grešnice. Žal bi težko rekli, da je danes kaj drugače. Trenutno so na udaru pač istospolne družine. Bodo tudi te deležne neposrednega psihičnega in fizičnega nasilja? Ne, tokrat to ne bo treba, saj imamo za te nevšečnosti odlično rešitev. Najbolje, da jim kar z zakonom prepovemo obstoj. In kaj je v resnici najbolje za otroke, krhka bitjeca, ki privekajo na svet kot nepopisan list papirja? Ljubezen, nikakor pa čustvene stiske in skrbi, povezane z diskriminacijo njihovih istospolnih staršev, ki naj bi si spolno usmerjenost izbrali sami, čeprav raziskave kažejo, da jim je bila ta dana ob rojstvu in okolje nanjo nima nikakršnega vpliva.

Anja, 16 let

5.

Mislím, da se večina državljanov vsakodnevno ne ukvarja oz. ne pogloblja temeljito v aktualne teme, saj so zaposleni s čim drugim, zato najverjetneje tudi ne poznajo objektivne slike problemov v družbi. Prav zato se o človekovih pravicah (in tudi o ostalih družbenih temah) ne bi smelo odločati glede na mnenje družbe, saj je ta pod vplivom številnih lobijev (ideologij), temveč bi morali o tem v korist celotne družbe razmišljati strokovnjaki, ki bi tudi predlagali ustrezno rešitev, pri čemer bi moralo biti to delo opravljeno korektno in pošteno. Najbrž je to v tem času samo utopija. Ne želim »soliti pameti« in biti videti »zaostala«, vendar po prebiranju literature o psihoanalizi (S. Freud, R. Vodeb) menim, da otrok potrebuje starše nasprotnih spolov, saj sta ljubeča mati in avtoritativen oče v harmonični družini ključna za pravilno razrešitev Ojdipovega kompleksa. Običajno je, da se poročajo moški in ženske, ki imajo na primer ob smrti partnerja pravico do dedovanja imetja. Strinjam se, da si takšne pravice zaslužijo tudi istospolni pari, čeprav o sami poroki nimam izoblikovanega mnenja. Res je, da glede tega zakonodaja še ni urejena in da želijo takšni pari in posamezniki, ki se jim to ne zdi sporno, čim več pravic, vendar ne podpiram raznih parad, kjer se to promovira kot »moderno«. V preteklosti so istospolno usmerjeni seveda opozarjali nase kot na ranljivo skupino, saj so bili mnogokrat deležni nasilja, danes pa to ni več treba. Razumem ljudi, ki so istospolno usmerjeni in jih ne želim česar koli obtoževati, vendar glede temeljnih družbenih vprašanj večina reagira »nasilno«, zato se včasih počutim, kot da nam vsiljujejo neko svojo idejo oz. nam očitajo, da smo zaostali. Zadnje čase ugotavljam, da v Sloveniji niti ni tako slabo živeti. Všeč mi je, da smo v nekaterih rečeh še »starokopitni«, čeprav se je tudi to že spremenilo pod močnimi vplivi lobijev in raznih ideologij, npr. feminizma, ki puščajo v družbi vidne posledice.

Darja, 16 let

6.

Odkar pomnim, mi je bila prisotnost pripadnikov skupnosti LGBTQ+ kot enakopravne popolnoma samoumevna. O tem se doma nikoli nismo pogovarjali in nisem bila izpostavljena nikakršni propagandi – niso me vodili ne k mašam ne na parade ponosa. Ko pa sem kot otrok prvič slišala, da je biti na ta način »drugačen« nekaj negativnega, sem bila neverjetno presenečena. Zdaj jemljem to otroško nedolžnost kot dokaz, da je diskriminacija priučena. Ugotovila sem, da so nekateri med nami prikrajšani za osnovne človekove pravice, marginalizirani in celo prisiljeni, da se skrivajo, če želijo v javnosti biti to, kar so.

Menim, da se posamezniki, ki ne sprejemajo ljudi LGBTQ+, ne znajo postaviti v čevlje sočloveka ali pa so žrtve dezinformacij in zastarelih moralnih zapovedi. Takšne ljudi je treba le izobraziti. To je jasno vidno pri mlajših generacijah, ki imajo dostop do informacij, ki v šoli na žalost niso nudene. Večina je pasivnih državljanov, takšnih, ki se ne udeležujejo volitev in jih, dokler ne gre za njihove sorodnike, nič ne moti. Zadnja skupina pa priznava enakopravnost vseh ljudi, saj so sposobni premisleka zunaj stereotipov.

Menim, da z izenačitvijo istospolnih in raznospolnih porok nikomur ničesar ne jemljemo, ampak le dajemo. Posameznikom, ki so v večini modernih družb neupravičeno zapostavljeni, preprosto dajemo pravico, da svojo ljubezen javno pokažejo in jo pravno uveljavijo. Seveda pa gre tu še za urejanje zdravstvenega zavarovanja in dedovanja. Tudi ko gre za pravico istospolnih parov do posvajanja otrok, ne vidim nikakršne dileme. Nepristranske in temeljite znanstvene raziskave so pokazale, da se otroci, ki odraščajo s starši istega spola, razvijajo popolnoma normalno. Na argumente o posmehu, ki bi ga bili lahko takšni otroci deležni, pa odgovorjam, da nikoli niso bili problem invalidi, črnci ali judje, ampak je problem vedno v družbi. Tudi otroci raznospolnih parov so velikokrat deležni posmeha, na primer na račun svojega socialno-ekonomskega položaja, a takrat vemo, da je kriva vzgoja vrstnikov, ki jih zbadajo. Zakaj bi bilo z otroki istospolnih parov kako drugače?

Spremeniti je treba pogled družbe in ne zanikati obstoja posameznikov, ki na svojo spolno usmerjenost nimajo vpliva. Tisti, ki pa tega ne verjamejo, pa naj se vprašajo, ali bi sami prostovoljno izbrali vseživljenjsko diskriminacijo.

Alenka, 18 let

Seveda s šestimi mnenji nismo zajeli vseh možnih stališč do istospolnosti, a vključili smo najpogostejša. Vsa pridobljena stališča v osnovi odobravajo istospolno poroko, stališča do družin pa se razlikujejo. 3 dijakinje so menile, da so za otroka istospolni starši ustrezni. Dijakinja v mnenju številka 3 je menila, da lahko z odobravanjem istospolnih družin obidemo biološke standarde, ki nam oblikujejo mnenje o istospolnosti. Dijakinji v mnenjih številka 4 in 6 sta se osredinili na pomen ljubezni in družbenega sprejemanja. Prav tako sta pojasnili, da predsodki družbe ne bi smeli omejevati, temveč bi se morala razvijati v duhu njihovega reševanja. V mnenjih številka 1, 2 in 5 so dijakinje izrazile predvsem skrb za otroke, ki bi odraščali v istospolnih družinah. V mnenju številka 5 je bil omenjen tudi Ojdipov kompleks, ki se je pojavil tudi v rezultatih anket.

4. DISKUSIJA

4.1 Vrednotenje zastavljenih hipotez

Hipoteza 1: Večina mladostnikov na osnovnih in srednjih šolah se zaveda, da istospolno usmerjeni ljudje so med nami.

S to hipotezo smo želeli ugotoviti predvsem to, koliko so mladostniki v stiku z istospolnostjo. Ker je odnos do istospolno usmerjenih ljudi v družbi zelo aktualen in širok problem, se nam zdi za razumevanje različnih mnenj o istospolnosti relevanten podatek, v kolikšni meri so mladostniki z istospolno usmerjenimi v posrednem ali neposrednem stiku.

V četrtem vprašanju smo dijake vprašali, ali poznajo koga, ki je istospolno usmerjen. Ugotovili smo, da med dijaki res večina (70 %) pozna koga, ki je istospolno usmerjen. V razširjenem vprašalniku smo samo dijake vprašali, ali je med njihovimi sorodniki, prijatelji in sošolci oseba, ki priznava istospolno usmerjenost. Rezultati kažejo, da 42 % dijakov med sošolci, prijatelji in sorodniki ima koga, ki priznava istospolno usmerjenost. Menimo, da je to zelo visok delež in je med glavnimi vzroki, zakaj so se dijaki v nadaljevanju analize izkazali za najbolj strpne do istospolnosti. S šestim vprašanjem smo ugotovili, da je kar 83 % dijakov tudi že videlo istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja. Dijaki so prvo hipotezo vsekakor potrdili, saj jih večina pozna istospolno usmerjene ljudi, velik delež tudi osebno, prav tako pa prevladujejo tisti, ki so že videli istospolni par, ki si v javnosti izkazuje čustva oz. naklonjenost.

Odgovori osnovnošolcev mestne osnovne šole so bili zanimivi. Glede na starostno razliko med anketiranimi osnovnošolci in srednješolci, ki je ponekod samo eno leto, in na precej podobno življenjsko okolje enih in drugih se je delež tistih, ki poznajo istospolno usmerjeno osebo, precej zmanjšal - s 70 na 37 %. Kljub temu je v nadaljevanju 76 % osnovnošolcev izrazilo trditev, da so že videli istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja. Z istospolnostjo torej so v stiku, a prevladujejo tisti, ki ne poznajo nikogar, ki bi bil istospolno usmerjen.

Pri osnovnošolcih podeželske osnovne šole sta deleža tistih, ki poznajo istospolno usmerjeno osebo (21 %), in tistih, ki so že videli istospolni par v javnosti izkazovati svoja nagnjenja (50 %), manjša kot pri tistih v mestni osnovni šoli. Rezultat je bil pričakovan, primerjave med podeželjem in mestom pa smo naredili v šesti hipotezi.

Iz intervjuja z istospolno usmerjenim študentom smo izvedeli, da je odkril svojo spolno usmerjenost že v osnovni šoli. Čeprav takšnih primerov ni veliko, pa obravnavani dokazuje, da se lahko mladostniki z istospolno usmerjeno osebo srečajo že v osnovni šoli.

Zaradi velikega deleža dijakov, ki poznajo istospolno usmerjene osebe, in podatkov, ki kažejo, da je večina mladostnikov že videla istospolni par, ki si je izkazoval naklonjenost, smo hipotezo **delno potrdili**. Mladostniki se zelo zavedajo, da istospolne osebe so med nami, a jih kar nekaj z njimi nima nikakršnih stikov.

Hipoteza 2: Večina mladostnikov je, ne glede na svoje stališče do istospolnih porok in družin, do istospolno usmerjenih oseb v javnosti strpnih.

Pri istospolno usmerjenih v družbi ne gre samo za pravice do poroke in posvajanja otrok, ampak za strpnost, za vprašanja, v kolikšni meri je mladostnikom sploh mar, kaj počno drugi, ali drugačnost bolj

ali manj intenzivno sprejemajo in ali svoje morebitne zadržke zadržijo zase ali ne morejo obiti težnje, da bi jih izrazili. Prav to sprejemanje nato počasi pripelje tudi do večje enakopravnosti.

Na vprašanje o počutju ob pogledu na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja, je večina srednješolcev (62 %) in mestnih osnovnošolcev (42 %) odgovorila, da jih pogled na istospolni par, ki se npr. poljublja, ne moti. Pri učencih podeželske osnovne šole sta po deležu izenačena dva odgovora - da bi jim bilo ob pogleda na istospolni par, ki si izkazuje naklonjenost, nelagodno, a tega ne bi pokazali (41 %), in da jih prizor ne bi motil. Odgovori na to vprašanje potrjujemo našo hipotezo, saj večine mladostnikov istospolni par v javnosti ne bi motil. Malo učencev je odgovorilo, da bi javni prostor, kjer bi si istospolni par izkazoval naklonjenost, zapustili (23 % učencev mestne osnovne šole).

Mladostnike smo tudi vprašali, kako bi reagirali, če bi jim najboljši prijatelj/-ica povedal/-a, da ima istospolna nagnjenja. Za najbolj razumevajoče so se zopet izkazali srednješolci, saj jih 72 % ne bi spremenilo odnosa do te osebe. Prav tako bi se obnašalo tudi 53 % osnovnošolcev mestne šole in 43 % učencev podeželske osnovne šole. Prijateljstvo bi prekinil majhen delež mladostnikov - največ s podeželske osnovne šole (12 %). Rezultat ankete je zanimiv v primerjavi z odgovorom intervjuvanega istospolno usmerjenega študenta, ki je povedal, da je bil v osnovni šoli deležen manj žaljivih komentarjev na svojo spolno usmerjenost kot v srednji. Seveda gre samo za en primer, iz katerega smo se naučili, da moramo pri posploševanju vedno pustiti prostor za izjeme. Iz pridobljenih rezultatov in zadovoljivo velikega vzorca lahko zaključimo, da so najbolj strpni dijaki.

Drugo hipotezo lahko na osnovi vseh podatkov v celoti **potrdimo**. Večine mladostnikov istospolni pari v javnosti ne motijo, če jih, pa tege ne izražajo. Tudi do svojih prijateljev, ki bi oznanili istospolno usmerjenost, bi večina gojila razumevajoč odnos.

Hipoteza 3: Večina mladostnikov odobrava poroke med istospolnimi partnerji.

Svoje raziskovanje smo pričeli prepričani, da je poroka dveh oseb istega spola nekaj, čemur večina mladostnikov ne nasprotuje. Tako smo predvidevali po lastnem občutku in glede na vzdušje in splošno mnenje na naših šolah pred referendumom decembra 2015 in dejstva, da smo preko spleta in drugih medijev mladostniki veliko v stiku s kulturami, kot sta ameriška in angleška, za kateri vemo, da sta do istospolno usmerjenih oseb zelo strpne oz. stremita enakopravnemu obravnavanju takih oseb.

Med srednješolci podpira poroko med osebama istega spola kar 85 % dijakov. Rezultat je bil pričakovan. Z njim se ujemajo tudi razširjena mnenja posameznih dijakov, ki so poroki med osebama istega spola večinoma naklonjeni. Na referendumu, ki je potekal decembra 2015, bi največ dijakov obkrožilo »za« (59 %).

Rezultati osnovnošolskih anket niso bili pričakovani, saj istospolnih porok na nobeni osnovni šoli ne podpira večina. Pri osnovnošolcih mestne OŠ sta deleža tistih, ki istospolne poroke podpirajo, in tistih, ki jih ne, izenačena (49 %). Na podeželski osnovni šoli istospolne poroke podpira 40 % vprašanih. Skladno s temi rezultati bi na referendumu decembra 2015 na mestni osnovni šoli obkrožilo »proti« največ (40 %) dijakov, na podeželski osnovni šoli pa bi obkrožilo »proti« 67 % dijakov. Tu se kaže strinjati z mnenjem intervjuvanke iz društva Legebitra, ki nam je pojasnila, da mladostniki sicer res veljajo za strpnejše, a to ni nobeno merilo, saj so jim pri isti starosti privzgojene različne predstave o istospolnosti.

Pri vprašanju, kjer smo od srednje- in osnovnošolcev pričakovali utemeljitev mnenj glede istospolnih porok, je med argumenti za nestrinjanje prevladala možnost posvajanja otrok, ki jo pravica do poroke po splošnem mnenju prinese. To se je v celotni raziskovalni nalogi izkazalo za največji zadržek pri dodelitvi pravice do poroke istospolnim parom. Iz teh utemeljitev lahko sklepamo, da bi istospolne poroke podpiralo občutno več anketirancev, če bi bila možnost posvojitve otrok izvzeta iz definicije

poroke. Pri utemeljevanju pozitivnega stališča do istospolnih porok so bili anketiranci večinoma enotni s preprostim odgovorom, da je ljubezen pač nima meja, in da ne vidijo razloga, zakaj ne bi smeli tudi istospolni pari formalno oznaniti svoje zveze na enak način kot raznospolni. Tudi med utemeljitvami pozitivnega stališča do istospolnih porok je bilo nekaj odgovorov, ki so izrazili strinjanje z istospolnimi porokami, a nasprotovali možnosti posvojitve otrok.

Menimo, da je veliko osnovnošolcev še pred fazo, ko si bodo dodobra izoblikovali stališče o istospolnosti, pridobljeni rezultati pa seveda kažejo trenutno situacijo. Hipotezo lahko zaradi rezultatov pri srednješolcih, ki so istospolnim porokam zelo naklonjeni, in osnovnošolcih, ki istospolnim porokam v večini niso naklonjeni, le **delno potrdimo**.

Hipoteza 4: Med mladostniki, ki odobravajo poroko med istospolnimi partnerji, jih manj kot polovica podpira tudi istospolne družine.

Predvidevanje je nastalo glede na referendum iz decembra 2015, saj je bil glavni zadržek pri opredelitvi družine kot dveh oseb, ne glede na spol, ravno posvojitev otrok. Menili smo, da je za večino mladostnikov kljub prizorom na televiziji ali na spletu prizor, kjer vidijo otroka in dve mami oz. dva očeta, precej težko predstavlјiv.

Resničnost hipoteze smo preverili med dijaki dveh celjskih gimnazij.

Med dijaki, ki odobravajo poroko dveh oseb istega spola, jih 68 % odobrava tudi istospolne družine. Pričakovali smo nižji odstotek, saj je bilo v dveh razširjenih mnenjih izraženo stališče, da ni nič narobe s poroko dveh oseb istega spola, a istospolne družine ne bi smele obstajati. Sklepamo lahko, da razumevanje pojmov poroka in družina pri dijakih ni tako različno, kot smo pričakovali. Če podpirajo istospolne poroke, običajno podpirajo tudi istospolne družine.

Glavne zadržke, zaradi katerih anketirani dijaki nasprotujejo istospolnim družinam, smo preučili z delom ankete, kjer so dijaki vrednotili vnaprej dane trditve. Slednje so se navezovalе na najpogostejše negativne predstave o istospolnih družinah. Odgovor 1 je pomenil, da se anketiranec sploh ne strinja s trditvijo, odgovor 5 pa, da se popolnoma strinja z njo. Prvo trditev, češ da so otroci, ki odraščajo v istospolnih družinah, izpostavljeni motnjam v duševnem razvoju, je večina dijakov (52 %) ovrednotila s številko 1. Drugo trditev, češ da otroci iz istospolnih družin ne bodo sprejeti med vrstniki, je največ dijakov (29 %) ovrednotilo s 3. Torej je prvi zadržek do istospolnih družin nedvomno skrb, da bodo otroci iz takšnih družin deležni diskriminacije s strani vrstnikov. Tretjo trditev, češ da bo otrok, ki odrašča v istospolni družini, najverjetneje tudi sam istospolno usmerjen, je večina dijakov (53 %) ovrednotila z 1, torej tudi ta predsodek ni množično zastopan. Tudi zadnjo trditev, češ da dva moška ali dve ženski ne moreta biti enako dobra/-i v vlogi staršev kot moški in ženska, je največ dijakov označilo z 1. Med dijaki je najpogostejši predsodek torej strah, da otroci iz istospolnih družin ne bi bili sprejeti med vrstniki.

V intervjuju s predstavnico društva Legebitra smo dobili mnenje, da je ne glede na precejšen delež slovenskega prebivalstva, ki podpira istospolne poroke, predstava o istospolnih družinah v Sloveniji še vedno precej slaba - seveda je intervjuvanka izrazila splošno oceno. V primerjavi s to oceno so se mladostniki izkazali za precej bolj naklonjene istospolnim porokam in družinam.

Četrto hipotezo smo zaradi velikega deleža dijakov, ki so naklonjeni istospolnim porokam in istospolnim družinam, **ovrgli**.

Hipoteza 5: Več dijakov kot učencev podpira istospolne poroke in istospolne družine.

V peti hipotezi smo pričakovali, da so istospolnim zvezam, porokam in družinam bolj naklonjeni dijaki kot osnovnošolci. Tako smo sklepali na podlagi dejstva, da se stališče do tega lahko počasi pri marsikom spremeni - ogleda si npr. film o istospolnem paru ali mogoče spozna istospolno usmerjeno osebo. Če se stališče do istospolnosti pri posamezniku spremeni, menimo, da se največkrat iz bolj negativnega v bolj pozitivno. Prav tako smo v teoretičnem delu ugotovili, da so dodeljevanju enakih pravic istospolnim večinoma najbolj naklonjene države razvitega sveta, najmanj pa manj razvite. Ker z razvitostjo sovпада stopnja izobrazbe, smo zato tudi predvidevali, da veliko mladostnikov med šolanjem razvija strpnejši odnos do istospolnosti.

85 % dijakov je izrazilo, da podpirajo poroko dveh oseb istega spola, 54 % pa jih odobrava tudi istospolne družine. Pri učencih osnovnih šol je bil delež pričakovano manjši. Na mestni osnovni šoli istospolne poroke podpira 49 % vprašanih, istospolne družine pa 23 %. Na podeželski osnovni šoli pa istospolne poroke podpira 40 % učencev, istospolne družine pa 26 %, kar pomeni kar veliko razliko. Z izjemo te razlike so dijaki bolj naklonjeni istospolnim porokam in istospolnih družinam kot učenci.

Peto hipotezo lahko na podlagi rezultatov v celoti **potrdimo**.

Hipoteza 6: Več mladostnikov, ki podpirajo istospolne zakonske zveze in družine, prihaja iz mestnega okolja kot iz podeželskega.

S to hipotezo smo želeli preveriti stereotip oz. splošno prepričanje, da so prebivalci na podeželju bolj konservativni in se bolj opirajo na verska prepričanja.

Pri srednješolcih iz mestnega okolja istospolne poroke podpira 93 % anketirancev, istospolne družine pa 70 %. Med podeželskimi srednješolci istospolne poroke podpira 81 % vprašanih, istospolne družine pa 54 %. Občutno manj podeželskih srednješolcev podpira istospolne poroke in družine - hipoteza je torej potrjena.

Na mestni osnovni šoli podpira istospolne poroke 49 % učencev, istospolne družine pa 23 % dijakov. Na podeželski OŠ je delež učencev, ki podpirajo istospolne poroke, manjši (40 %), delež tistih, ki podpirajo istospolne družine, pa je malenkost večji (26 %). To odstopanje smo pojasnili v analizi prejšnje hipoteze. V celoti lahko potrdimo hipotezo tudi ob upoštevanju rezultatov anket osnovnošolcev.

Rezultati so pokazali, da so mladi s podeželja opazno manj naklonjeni istospolnim porokam in družinam kot tisti iz mestnega okolja. Potrdimo lahko, da sta dojemanje tradicionalne poroke in tradicionalne sestave družine na podeželju pogostejši kot v mestu.

Odgovor Mateje Capek na vprašanje, ali kraj bivanja (mesto/podeželje) vpliva na stališče do istospolnih parov, je našo hipotezo prav tako potrdil. Izjavila je, da je statistika nedvomen dokaz za to, hkrati pa poudarila, da se sama rajši opira na izkušnje, saj lahko ob prevelikem posploševanju komu naredimo krivico.

Kljub odgovoru Mateje Capek smo pri potrjevanju hipoteze upoštevali večinsko mnenje, zato smo hipotezo v celoti **potrdili**. Mestni mladostniki so se izkazali za bolj naklonjene istospolnim porokam in družinam kot podeželski.

Hipoteza 7: Med učenci in dijaki, ki podpirajo istospolne poroke in družine, je več deklet kot fantov.

Tudi pri vrednotenju sedme hipoteze smo se oprli na številčnejši srednješolski vzorec.

Pri zastavljanju sedme hipoteze smo upoštevali splošno mnenje, da so dekleta bolj svobodomiseln, zato se zdi manj dekletom istospolnost nenavadna, napačna. Želeli smo ugotoviti, ali se lahko zanesemo na splošno mnenje in potrdimo, da dekleta bolj podpirajo istospolne poroke in družine.

Po naših pričakovanjih jih več odobrava poroko med istospolno usmerjenima osebama. Gre namreč za 87% dijakinj, ki so odgovorile pritrdilno. Ni šlo za veliko razliko, saj tudi 79 % fantov podpira istospolne poroke. V 10. vprašanju za dijake smo spraševali, ali odobravajo družine, kjer so starši istega spola. 65 % dijakinj je napisalo, da odobrava takšne družine. Vsekakor gre za več kot polovico ženske populacije anketirancev. Pri vprašanju o istospolnih družinah je bila razlika med odgovori dijakov in dijakinj občutno večja kot pri vprašanju o porokah. Manj kot polovica (44 %) dijakov odobrava istospolne družine.

Delež dijakov, ki odobravajo poroke istospolnih, je presenetil. Razlika med spoloma je bila pri tem vprašanju le 8 %, razlika pri vprašanju o družinah pa 21 %. Ker vseeno ne gre za velike razlike, mislimo, da niso samo dekleta strpna in sprejemajo drugačnost, res pa rezultati kažejo, da prevladujejo. Tako je naša sedma hipoteza **potrjena**.

Hipoteza 8: Stališče dijakov do istospolnosti je večinoma enako kot mnenje njihovih staršev.

V osmi hipotezi nas je zanimalo, v kolikšni meri se dijaki strinjajo z mnenjem svojih staršev glede istospolnih porok in družin. Vprašanje smo zastavili samo srednješolcem, saj menimo, da je srednja šola obdobje, ko mladostniki najbolj razvijamo lastna mnenja in odstopimo od vrednot, ki nam jih privzgajajo starši. Kljub temu smo predvidevali, da se dijaki z mnenjem svojih staršev v večini strinjajo.

Rezultati so pokazali, da se večina dijakov (59 %) strinja z mnenjem staršev glede istospolnih porok. Prav tako se večina dijakov (62 %) strinja z mnenjem staršev glede istospolnih družin.

Tudi Matejo Capek iz društva Legebitra je v intervjuju izrazila stališče o vplivu staršev na mnenje otrok o istospolnosti. Vpliv staršev je predstavila kot izhodišče, iz katerega izhajajo mladostniki pri dojemanju istospolnosti. Strinjamo se z njenim poudarkom, da mediji in vrstniki mladostnikom mnogokrat predstavijo drugačne poglede, ki jim nekateri sledijo, drugi ne. Seveda lahko pride med starši in otroki zaradi istospolnosti in pogledov nanjo do različnih trenj. V intervjuju z Žigo Šajteglom, istospolno usmerjenim študentom, smo spoznali zelo hud spor med očetom in sinom. Intervjuvančev oče izrazito nasprotuje istospolno usmerjenim osebam in jih dojema kot nekaj nenormalnega, zato imata s sinom, odkar se je identificiral kot istospolno usmerjen, zelo težaven odnos.

Naše predvidevanje, da so kljub razvijanju lastnih mnenj mladostniki v srednji šoli še vedno pod vplivom mnenja svojih staršev, se je izkazala za pravilno. Hipoteza je **v celoti potrjena**.

5. ZAKLJUČEK

V času, v katerem živimo, se dogajajo spremembe, pojavljajo se vprašanja, ki bodo zagotovo vplivala tudi na našo prihodnost, mi pa zaradi naše starosti še nimamo možnosti odločanja o tem. Spremembe lahko le raziskujemo. Istospolnost je tema, o kateri je veliko govora, zato smo se odločili, da jo bomo podrobneje raziskali. Predvsem nas je zanimalo, ali mladi razmišljajo res tako drugače kot starejši.

Raziskovalno nalogo smo začeli s teoretičnim delom. Razložili smo osnovne pojme, opisali zgodovino homoseksualnosti, položaj homoseksualcev po svetu in v Sloveniji, pojasnili diskriminacijo, ki pogosto doleti homoseksualce, zanimalo pa nas je tudi delo organizacij LGBT v Sloveniji in po svetu. Sledil je empirični del, v katerem smo se osredotočili na mnenja mladostnikov in anketirali srednješolce in osnovnošolce. Izbrali smo osnovni šoli s podeželja in mesta, saj smo predvidevali, da bo prišlo do razlik v mnenjih, ter dve gimnaziji.

Anketirali smo 234 mladostnikov in rezultate primerno predstavili z grafikoni. Zanimala nas je razlika v mnenjih med fanti in dekleti s podeželskega in mestnega okolja. Ker so nas zanimala tudi širša mnenja, smo v raziskovalno nalogo vključili mnenja mladostnikov različnih starosti in pogledov na spolno usmerjenost. Opravili pa smo tudi intervju z mladim homoseksualcem in programsko urednico društva Legebitra.

Pred začetkom raziskovanja smo se zastavili osem hipotez, ki smo jih na koncu lahko potrdili ali ovrgli. Prva, ki smo jo delno potrdili, je bila, da se večina mladostnikov na osnovnih in srednjih šolah zaveda, da istospolno usmerjeni ljudje so med nami. Večina anketirancev namreč pozna koga, ki je istospolno usmerjen, veliko pa jih je že tudi videlo istospolni par. Vseeno pa je veliko mladostnikov, predvsem s podeželja, ki z ljudmi, ki imajo istospolna nagnjenja, sploh nimajo stikov. Drugo hipotezo, da je večina mladostnikov, ne glede na svoje stališče do istospolnih porok in družin, do istospolno usmerjenih oseb v javnosti strpnih, smo potrdili v celoti. Večine namreč ne motijo istospolni pari v javnosti, če pa jih, pa tega večinoma ne izražajo. Tretjo hipotezo smo potrdili delno, saj je prišlo do razlik med mnenji osnovno- in srednješolcev. Tako ne moremo popolnoma trditi, da večina mladostnikov odobrava poroko med istospolnimi partnerji. Četrto hipotezo, ki pravi, da med mladostniki, ki odobravajo poroko med istospolnimi partnerji, manj kot polovica podpira tudi istospolne družine, smo delno ovrgli. Razlika v razumevanju pojmov poroka in družina pri dijakih ni velika, zato s porokami bolj podpirajo tudi družine. Peto hipotezo lahko glede na ankete v celoti potrdimo. Dokazali smo, da več dijakov kot učencev podpira istospolne poroke in družine. Ker so se v anketah mestni mladostniki izkazali za bolj naklonjene istospolnosti, lahko v celoti potrdimo tudi šesto hipotezo, da več mladostnikov, ki podpira istospolne zakonske zveze in družine, prihaja iz mestnega okolja. Potrdimo lahko tudi sedmo hipotezo, da je istospolnim porokam in družinam naklonjenih več deklet. Razlika v številu med fanti in dekleti ni bila zelo velika, vsekakor pa so se dekleta pokazala za bolj strpna. Potrdili smo tudi zadnjo hipotezo, da je stališče dijakov večinoma enako kot mnenje njihovih staršev. Tako smo od osmih hipotez ovrgli le eno.

Z raziskovalno nalogo seveda nismo odgovorili na vsa vprašanja na temo istospolnosti v očeh mladostnikov. Zagotovo se jih odpira še veliko, kot na primer:

- kakšna je razlika v pogledu na istospolnost med generacijami (mladostniki, njihovi starši, stari starši);
- kakšna je razlika v pogledu na istospolnost na različnih stopnjah izobraževanja (osnovna šola, srednja šola, dodiplomski študij, podiplomski študiji ...);
- kakšna je razlika v stališčih med dijaki in učitelji glede istospolnosti itd.

Pustiti je treba, da si mladi sami oblikujejo mnenje in jih že od otroštva učiti strpnosti do drugih. Spoznali smo, da je prehod iz osnovne šole v srednjo zelo pomemben tudi zaradi drugačnega načina

razmišljanja. Istospolnost je nedvomno tema, ki ostaja aktualna, problem sprejemanja istospolno usmerjenih ljudi ostaja pereč, saj v družbi ostajajo zadržki in predsodki.

6. LITERATURA IN VIRI

6.1 Knjižni viri

- Počkar Mirjam, Andolšek Stanislav, Popit Tanja in Barle Lakota Andreja (2011): Uvod v sociologijo. Ljubljana: DZS.
- Kompare, Alenka; Stražišar, Mihaela; Dogša, Irena; Vec, Tomaž in Curk, Irena (2011): Psihologija: Spoznanja in dileme. Ljubljana: DZS.

6.2 Internetni viri

- ADL (b. d.): Homophobia. Dostopno na: <http://archive.adl.org/hate-patrol/homophobia.html#.Vtnil5zhChf> (24. 2. 2016).
- Ambrecht, Donald (2015): These are the 10 most gay-friendly countries. Dostopno na: <http://www.weforum.org/agenda/2015/07/what-are-the-10-most-gay-friendly-countries> (3. 3. 2016).
- Amnesty International (b. d.): Diskriminacija. Dostopno na: <http://sola.amnesty.si/kaj-je-diskriminacija.html> (24. 2. 2016).
- Amnesty International (2015): Diskriminacija istospolno usmerjenih v Sloveniji. Dostopno na: <http://www.amnesty.si/diskriminacija-istospolno-usmerjenih-v-sloveniji.html> (23. 2. 2016).
- Benko, Jasna (2007): Homoseksualnost v delovnem okolju v Sloveniji. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/benko-jasna.pdf> (27. 2. 2016).
- Cingerle, Katja (2014): Definicija družine. Dostopno na: <http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/%20%20%20%20%20%20%20%20clanek/definicija-druzine> (3. 3. 2016).
- COC Netherlands (b. d.): About COC. Dostopno na: <http://www.coc.nl/engels> (11. 2. 2016).
- DIC Legebitra (b. d.): Društvo kulturno, informacijsko in svetovalno središče Legebitra: Podrobneje o društvu. Dostopno na: <http://www.legebitra.si/> (11. 2. 2016).
- DIH (b. d.): Društvo DIH. Dostopno na: <http://www.dih.si/drustvo> (11. 2. 2016).
- Erasing 76 crimes (2015): 76 countries where homosexuality is illegal. Dostopno na: <http://76crimes.com/76-countries-where-homosexuality-is-illegal/> (20. 2. 2016).
- Exodus (b. d.): What is homosexuality? Dostopno na: <http://www.exodusglobalalliance.org/whatishomosexualityp95.php> (22. 2. 2016).
- Hočevar, Barbara (2015): Zakonska zveza izenačena za vse. Dostopno na: <http://www.delo.si/novice/politika/dz-potrdil-pravice-istospolnih-partnerstev-izenacene-z-raznospolnimi.html> (1. 3. 2016).
- ILGA (b. d.): About us. Dostopno na: <http://ilga.org/about-us/> (11. 2. 2016).

- Juršič, Neža (2015): Odnos slovenske družbe do homoseksualnosti. Dostopno na: http://www.fuds.si/sites/default/files/dipl_nal_odnos_slo_druzbe_do_homoseksualnosti_neza_jursic_koncna.pdf (17. 2. 2016).
- Kaker, Črt (2016): Aleš Primc bi istospolnim podelil nove pravice. Dostopno na: http://www.siol.net/novice/slovenija/2016/01/ales_primc_bi_istospolnim_podelil_samo_nekaj_pravic.aspx?format=json&hide_hf=1&mob=1&os=wf&ver=1.0 (20. 2. 2016).
- MAGNUS (b. d.): O nas. Dostopno na: http://www.magnus.si/html/o_nas.html (11. 2. 2016).
- Pickett, Brent (2015): Homosexuality. Dostopno na: <http://plato.stanford.edu/entries/homosexuality/> (3. 3. 2016).
- Podkrajšek, Gregor (2009): LGBT skupnost in prostori za socialne interakcije. Dostopno na: ediplome.fsd.si/ediplome/senddoc/275 (1. 3. 2016).
- Rajgelj, Barbara; Kogovšek Šalamon, Neža; Zadravec, Mojca; Perčič, Nada in Štefanec, Iztok (2015): Pravni položaj istospolnih partnerstev in starševstva v Sloveniji. Dostopno na: http://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2015/03/Pravni-polozej-istospolnih-partnerstev-in-star%C5%A1evstva_feb_2015.pdf (29. 2. 2016).
- Spletno uredništvo MMC RTV. (2015): Pobudnikom referendumu uspelo, sprememba zakona o zakonski zvezi zavrnjena. Dostopno na: <http://www.rtvsl.si/slovenija/referendum/pobudnikom-referendumu-uspelo-sprememba-zakona-o-zakonski-zvezi-zavrnjena/381559> (3. 1. 2016).
- Stonewall (b. d.): About us. Dostopno na: <http://www.stonewall.org.uk/about-us> (11. 2. 2016).
- The Guardian (2015): Slovenians vote against same-sex marriage in referendum. Dostopno na: <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/21/slovenians-vote-against-same-sex-marriage-in-referendum> (28. 2. 2016).
- ZRIPS (2005 s spremembami): Zakon o registraciji istospolne partnerske zveze. Dostopno na: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO4335> (11. 2. 2016).

6.3 Viri slik

- Naslovna slika: (povzeto po https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/87/Homosexuality_symbols.svg/2000px-Homosexuality_symbols.svg.png; dostop: 21. 2. 2016)
- Slika 1: (povzeto po <https://76crimes.files.wordpress.com/2015/02/world-map-640p-2-2015-of-78-countries.jpg>; dostop: 21. 2. 2016)

6.4 Drugo

- Capek, Mojca (2016): Intervju z avtorji raziskovalne naloge.
- Scheitegel, Žiga (2016): Intervju z avtorji raziskovalne naloge.

7. PRILOGE

7.1 Anketni vprašalnik za gimnazijce*

Dragi dijak/dijakinja ali osnovnošolec/osnovnošolka!

Smo Urh Zorko, dijak 2. letnika I. gimnazije v Celju, in Larisa Lesjak in Špela Ravnikar, dijakinja 2. letnika Gimnazije Celje - Center, in sodelujemo v raziskovalnem gibanju Mladi za Celje. Raziskujemo aktualno in kontroverzno temo današnje družbe – ISTOSPOLNOST. Osrednji del raziskovalne naloge bo analiza vprašalnika, ki je pred teboj. Prosimo te, da nam pomagaš in z nami deliš svoje mnenje ter izpolniš vprašalnik . Pričakujemo iskrene odgovore, saj je vprašalnik anonimen. Hvala!

1. Spol (obkroži)

ž m

2. Kje stanuješ? (obkroži)

a) mesto (več kot 5000 prebivalcev)

b) podeželsko naselje (manj kot 5000 prebivalcev)

3. Letnik srednje šole:

1. 2. 3. 4

4. Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen?

da ne

5. Ali med tvojimi prijatelji, sorodniki ali sošolci katera oseba javno priznava istospolno usmerjenost?

da ne

6. Ali si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjena (držanje za roke, objemanje, poljubljanje)?

da ne

7. Kako si se počutil/-a oz. bi se počutil/-a ob pogledu na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?

a) ne bi me motilo

b) bilo bi mi nelagodno, a tega ne bi izražal

c) javni prostor bi zapustil

č) rekel bi jima, naj prenehata, oziroma našel nekoga, ki bi ju ustavil

d) drugo: _____

8. Kaj bi storil/-a, če bi ti prijateljica/prijatelj povedal/-a, da je istospolno usmerjen/-a?

- a) moj odnos do njega/nje se ne bi spremenil
- b) ostala bi prijatelja/prijateljici, a bi nanj/nanjo gledal/-a drugače
- c) prekinil/-a bi prijateljstvo
- č) drugo: _____

9. Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola? Na kratko pojasni svoje stališče.

da ne

10. V prejšnjem vprašanju si odgovoril/-a, ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola. Na kratko pojasni svoje stališče.

11. Če bi imel/-a volilno pravico in bi se udeležil referendumu o *Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki je bil 20. decembra 2015, ali bi glasoval/-a: (Če si polnoleten/-a in si se udeležila/-a referendumu, podaj svoj tedanji glas.)

- a) za
- b) proti
- c) ne vem, o čem se je glasovalo

12. Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola? (in imata otroka)?

da ne

13. Kaj meniš o družinah, kjer so starši enakega spola?

- a) takšne družine so v Sloveniji neobičajne, a ni z njimi popolnoma nič narobe
- b) takšne družine so v Sloveniji neobičajne, ker dve osebi istega spola ne moreta imeti otroka
- č) drugo: _____

14. Kot zagotovo veš, v Sloveniji dve osebi istega spola ne moreta skleniti zakonske zveze ali posvojiti otroka (razen če je kdo od njiju biološki oče ali mati). Kakšno je tvoje stališče do držav, kjer istospolni pari imajo te pravice?

- a) menim, da je tako prav, takšna ureditev je tudi v Sloveniji neizbežna
- b) menim, da v Sloveniji še nismo pripravljeni na takšno dojetanje družine in zakonske zveze, počasi bomo
- c) menim, da so te države s takim zakonom storile napako; upam, da je v Sloveniji ne bomo
- č) drugo: _____

15. Na lestvici od 1 do 5 obkrožite, koliko se strinjate z naslednjimi trditvami, pri čemer 1 pomeni, da se sploh ne strinjate, 5 pa, da se popolnoma strinjate.

Otroci, ki odraščajo v istospolnih družinah, so izpostavljeni motnjam v duševnem razvoju.	1	2	3	4	5
Otroci iz istospolnih družin ne bodo sprejeti med vrstniki.	1	2	3	4	5
Če otrok odrašča v istospolni družini, bo zelo verjetno tudi sam istospolno usmerjen.	1	2	3	4	5
Dva moška ali dve ženski ne moreta biti enako dobra v vlogi staršev kot moški in ženska	1	2	3	4	5

16. Kakšno je po tvoji oceni mnenje tvojih staršev o porokah med dvema osebama istega spola?

a) zelo pozitivno

b) bolj pozitivno

c) nevtrarno

č) bolj negativno

d) zelo negativno

e) drugo: _____

17. Se strinjaš z mnenjem svojih staršev glede porok istospolnih parov?

a) da

b) delno da, ker _____

c) ne

č) delno ne, ker _____

d) drugo: _____

18. Kakšno je po tvoji oceni mnenje tvojih staršev o družinah, kjer so starši istega spola?

a) zelo pozitivno

b) bolj pozitivno

c) nevtrarno

č) bolj negativno

d) zelo negativno

e) drugo: _____

19. Se strinjaš z mnenjem svojih staršev glede družin, kjer so starši istega spola?

a) da

b) delno da, ker _____

c) ne

č) delno ne, ker _____

d) _____

Zahvaljujemo se ti za odgovore.

Urh, Larisa in Špela

7.2 Anketni vprašalnik za osnovnošolce

Dragi dijak/dijakinja ali osnovnošolec/osnovnošolka!

Smo Larisa Lesjak in Špela Ravnikar, dijakinji 2. letnika Gimnazije Celje - Center, in Urh Zorko, dijak 2. letnika I. gimnazije v Celju, in sodelujemo v raziskovalnem gibanju Mladi za Celje. Raziskujemo aktualno in kontroverzno temo današnje družbe – ISTOSPOLNOST. Osrednji del raziskovalne naloge bo analiza vprašalnika, ki je pred teboj. Prosimo te, da nam pomagaš in z nami deliš svoje mnenje ter izpolniš vprašalnik. Pričakujemo iskrene odgovore, saj je vprašalnik anonimen. Hvala!

1. Spol (obkroži)

ž m

2. Kje stanuješ? (obkroži)

a) mesto z okolico (kjer je industrija, strnjene stavbe, veliki trgovski centri)

b) na podeželju

3. Letnik srednje šole (če si osnovnošolec, izpusti)

1. 2. 3. 4

4. Ali poznaš koga, ki je istospolno usmerjen?

da ne

5. Si že kdaj videl/-a istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjena (držanje za roke, objemanje, poljubljanje)?

da ne

6. Kako si se počutil/-a oz. bi se počutil/-a ob pogledu na istospolni par, ki v javnosti izkazuje svoja nagnjenja?

a) ne bi me motilo

b) bilo bi mi nelagodno, a tega ne bi izražal

c) javni prostor bi zapustil

d) povedal bi jima, naj prenehata, oziroma našel nekoga, ki bi ju ustavil

e) drugo: _____

7. Kaj bi storil/-a, če bi ti prijateljica/prijatelj povedal/-a, da je istospolno usmerjen/-a?

a) moj odnos do njega/nje se ne bi spremenil

b) ostala bi prijatelja/prijateljici, a bi nanj/nanjo gledal drugače

c) prekinil/a bi prijateljstvo

d) drugo: _____

8. Ali odobravaš poroko dveh oseb istega spola? Na kratko pojasni svoje stališče.

da ne

9. Če bi imel volilno pravico in bi se udeležil referendumu o *Noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih*, ki je bil 20. decembra 2015, ali bi glasoval/-a: (Če si polnoleten/polnoletna in si se udeležila/-a referendumu, podaj svoj tedanji glas.)

a) za

b) proti

c) ne vem, o čem se je glasovalo

10. Ali odobravaš družine, kjer so starši istega spola (in imata otroka)?

da ne

11. Kaj meniš o družinah, kjer so starši enakega spola?

a) takšne družine so v Sloveniji neobičajne, a ni z njimi popolnoma nič narobe

b) takšne družine so v Sloveniji neobičajne, ker dve osebi istega spola ne moreta imeti otroka

c) drugo: _____

12. Kot zagotovo veš, v Sloveniji dve osebi istega spola ne moreta skleniti zakonske zveze ali posvojiti otroka (razen če je kdo od njiju biološki oče ali mati). Kakšno je tvoje stališče do držav, kjer istospolni pari imajo te pravice?

a) menim, da je tako prav, takšna ureditev je tudi v Sloveniji neizbežna

b) menim, da v Sloveniji še nismo pripravljeni na takšno dožemanje družine in zakonske zveze, počasi bomo

c) menim, da so te države s takim zakonom storile napako; upam, da je v Sloveniji ne bomo

d) drugo: _____

13. Na lestvici od 1 do 5 obkrožite, koliko se strinjate z naslednjimi trditvami, pri čemer 1 pomeni, da se sploh ne strinjate, 5 pa, da se popolnoma strinjate.

Otroci, ki odraščajo v istospolnih družinah, so podvrženi motnjam v duševnem razvoju.	1	2	3	4	5
Otroci iz istospolnih družin ne bodo sprejeti med vrstniki.	1	2	3	4	5
Če otrok odrašča v istospolni družini bo zelo verjetno tudi sam istospolno usmerjen.	1	2	3	4	5
Dva moška ali dve ženski ne moreta biti enako dobra starša, kot moški in ženska	1	2	3	4	5

Zahvaljujemo se ti za odgovore.

Urh, Larisa in Špela

7.4 Intervjuja

7.4.1 Intervju z istospolno usmerjenim mladostnikom

Živijo!

Smo Urh, Larisa in Špela. Pripravljamo raziskovalno nalogo z naslovom Istospolnost skozi oči mladostnikov. Ker si sam istospolno usmerjen, te prosimo, ali nam lahko s svojega stališča prikažeš podobo istospolno usmerjenega mladostnika v Sloveniji.

1. Pri kateri starosti si se zavedel, da te privlačijo osebe istega spola?

2. Kdaj si se odločil svojo usmerjenost predstaviti staršem, prijateljem - »come out of the closet«?

3. Kako so to sprejeli vrstniki in starši?

4. Se ti zdi, da si na šoli sprejet?

5. Slišiš kdaj kakšno opazko oz. žaljivko na račun svoje spolne usmerjenosti?

6. Te moti, če slišiš opazke glede homoseksualnosti, ki niso namenjene tebi?

7. Kako pa je bilo v osnovni šoli? Se opazi razlika med odnosom do istospolne usmerjenosti v osnovni in srednji šoli?

8. Kako komentiraš trenutno zakonsko ureditev, v kateri tebi in tebi enakim ljudem ni dovoljeno skleniti zakonske zveze ali posvojiti otroka, če ni eden v paru biološko povezan z njim? Se ti zdi ureditev žaljiva ali meniš, da gredo rešitve postopoma v pravo smer?

Najlepša hvala!

7.4.2 Intervju z Matejo Capek

Pozdravljeni!

Smo Urh, Larisa in Špela in pripravljamo raziskovalno nalogo z naslovom Istospolnost skozi oči mladostnikov. Ker ste programska koordinatorica društva, ki aktivno deluje na področju dodeljevanja pravic LGBT skupnosti, vas prosimo, ali nam lahko predstavite svoje delo in pogled na istospolno usmerjenost pri mladostnikih.

1. Predstavite svojo vlogo v društvu Legebitra in samo društvo. Koliko članov ima vaše društvo in kaj je njegovo poslanstvo? Navezujete veliko mednarodnih stikov s podobnimi društvi? Od kdaj delujete vi in podobna društva? Ste neprofitna organizacija?

2. Kako ocenjujete odnos do istospolnosti v Sloveniji?

3. Kako komentirate referendum decembra 2015?

4. Kaj pa pravite o toleranci do istospolnosti v svetu? V Sloveniji nazadujemo ali smo med naprednejšimi?

5. Zagotovo se strinjate, da zakon, ki istospolno usmerjenim dodeljuje enake pravice kot heterospolnim, in spoštovanje istospolnosti s strani ljudskih množic nista enaka stvar. Kaj se vam zdi pomembnejše? Vodi prvo v drugo ali obratno?

6. Kakšno prihodnost napovedujete odnosu do istospolnosti v Sloveniji?

7. Se vam zdi, da smo mladi bolj strpni do istospolno usmerjenih? Zakaj?

8. Se vam zdi, da kraj bivanja, spol in izobrazba vplivajo na odnos do istospolnosti?

Najlepša hvala!